



CULTURA CREȘTINĂ

Apare, cu excepția lunilor Iulie și August
la 10 și 25 n. a fiecărei luni.

Anul VII.

10—25 Februarie 1918.

Nr. 3—4.

SUMARUL:

Dr. ALEXANDRU RUSU: Dreptul nostru de alogere.

P. AUGUSTIN A. POP: Vremuri noue (Un ecou la problemele de viață ale bisericii noastre).

Dr. IOAN COLTOR: Sfânta Scriptură pe românește.

SENIOR: Pentru pacea internă a Ungariei (Serisoare),

IULIU MAIOR: Ce ne lipsește?

GEORGE ȘERBAN: O trăsătură a sufletului mitropolitului Victor (Reflexii actuale).

INSEMĂRI: Vicariul capitular și sfera lui de activitate (Dr. Ioan Coltor). Fondul cultural arhiepiscopal (Dr. Alexandru Rusu). Ceva despre terminologia bisericească (Ioan Crișan).

CRONICĂ: Primul contract de pace (ar.). Pastorală de Crăciun a Preasfințitului dela Lugoj (ar.). Noua congregație pentru biserica orientală (r.). Un congres catolic internațional (ar.). Serbări la Grottaferrata (r.). Situația deosebit de grea a sf. Scaun apostolic (r.). O mare mișcare de presă în sânul catolicismului maghiar (ar.). Partidul poporal creștin-social (ar.). Clopotele recvirate de pe teritoriul arhiepiscopiei (r.). Date statistice (r.).

CĂRȚI ȘI REVISTE: A. Ciura, Prietinii (ar.). George Mânzat, Cartea mângâierii (r.). „Gazeta Poporului“ (r.). „Lumina“ (r.). „Stimmen der Zeit“ (r.). „Katholische Kirchenzeitung“ (ar.). „Egyházi Közlöny“ (r.). Cărți intrate la redacție.

TELEFON.

Blaj.

Tipografia Seminarului teologic gr.-cat. 104—18.

Nou Abonament.

Incheiându-se anul VI (1916|17) al revistei, cu 1 Ianuarie 1918 deschidem nou abonament pe lângă următoarele prețuri:

Pe anul întreg 20 cor.

Pe jum. an 10 cor.

Scumpetea enormă a hârtiei, care de altfel abia se mai găsește și urcarea neînchipuită a prețului de imprimare ne-au silit și pe noi să venim cu această ridicare a abonamentului revistei, fără de care existența ei nu putea fi prelungită. Cu prețurile de abonament fixate acum sperăm însă, să putem da cititorilor noștri revista iarăș de două ori pe lună, ridicând și ținând mereu la suprafață toate chestiunile cari în ceva formă privesc viața noastră bisericească.

Astăzi, mai mult ca oricând, avem lipsă neapărată de o presă bisericească la înălțimea cerințelor vremii și de aceea ne place să credem, că abonenții noștri nu vor părăsi, din cauza abonamentului urcat, șirurile acelor, cari înțeleg să sprijinească cu obolul lor o mișcare atât de importantă.

Redacția și Administrația
„Cultura Creștină“.

CULTURA CREȘTINĂ

APARE, CU EXCEPȚIA LUNILOR IULIE ȘI
AUGUST, LA 10 ȘI 25 n. A FIECĂREI LUNI

Abonamente:

Pe un an: cor. 20.
Pe $\frac{1}{2}$ an: cor. 10.
În străin.: cor. 24.
Numărul: 1 coroană

REDAȚIA:

Dr. Ioan Sâmpăleanu, Ștefan
Roșianu, Dr. Alexandru Ni-
colescu, Dr. Alexandru Rusu și
Dr. Ioan Coltor.

Redacția și Admi- nistrația:

»Cultura Creștină».
Balászfalva.

Dreptul nostru de alegere.

În fața scaunului văduvit al mitropoliei noastre, rămase chiar în aceste vremuri de o extraordinară importanță fără conducător, avem cea mai sfântă datorință, ca fără amânare să exoperăm dela cercurile competente recunoașterea dreptului nostru de alegere a noului cap al provinciei noastre bisericesti. Frământările prin cari — chiar acum — trece biserica noastră, mulțimea problemelor cari așteaptă o grabnică rezolvire, la lumina și în spiritul curentelor la ordinea zilei, și mai ales lupta ce va trebui să o purtăm contra încercărilor revoltătoare de-a ne încorpora și pe noi în cadrele autonomiei catolice regnicolare, sunt lucruri, în fața cărora nime nu ne va acuză de impietate, dacă, abiă la o lună dela ziua de 21 Ianuarie, ne și gândim la alegerea noului conducător.

Se svonește, că din cauza împrejurărilor de războiu, guvernul ar fi mai bucuros, dacă scaunul de mitropolit s'ar umplea de astădată prin denumire și nu pe calea alegerii ca până acum. Se 'spune chiar, că s'ar fi și început anumite pertractări în această direcție și că noul mitropolit în curând denumit va veni în numele renunțării la dreptul de-a avea autonomia noastră separată. Aceste svonuri le socotim însă cu totul neîntemeiate. Căci nu putem crede, ca în biserica noastră, ai cărei arhierei în repește rânduri și atât de răspicat au accentuat necesitatea imperioase a autonomiei noastre separate, să se găsească cineva care să fie în stare a aduce această jertfă efiatică pentru câștigarea unei mitre, fie și de mitropolit. Dar lucrul principal

nici nu este acesta. Svonurile cari circulează nu se vor putea adevăra nicidecum, din simplul motiv, că biserica noastră are dreptul său întemeiat de a-și alege singură pe aceia, dintre cari Maiestatea Sa ca patron suprem și Potificele roman vor ști să găsească pe omul doririlor noastre.

Dreptul nostru de a alege pe arhiepiscopul Blajului, care dela înființarea mitropoliei este în aceeaș vreme și capul întregii provincii bisericești, este nu se poate mai clar. Ce-i drept în ultimele două cazuri, în 1868 și în 1893, alegerea ni-s'a acordat numai pe lângă clauzula că aceasta se face „fără nici o consecință pentru viitor” și pe lângă „susținerea apriată a dreptului său de denumire (!) a Maiestății Sale”, dar această clauzulă a guvernului ungar, menită să ne știrbească dreptul avitic, n'are nici un temei în legile cari au normat în toată vremea de mai înainte partea aceasta din viața bisericii noastre. Dreptul de-a alege pe episcopul de Alba-Iulia, respective Făgăraș și Blaj, l-a avut biserica noastră totdeauna. Fixat încă înainte de unire în art. III al dietei din Turda dela 1579 și cuprins în art. 1, t. 8 I al Aprobatorilor, acest drept a fost expres rezervat din partea părinților cari au făcut unirea, spunând în manifestul dela 1698, că doresc „să steie în vola soborului pe cine ar alege să fie vlădică, pe care Sfinția Sa Papa și înaltul împărat să-l întărească”. Și în tot decursul veacului al XVIII-lea și până la mijlocul veacului al XIX-lea dreptul acesta — deși modificat puțin prin diploma a doua leopoldină (19 Martie 1701) în sensul de a se candida prin alegerea clerului nu unul singur, ci trei — s'a recunoscut fără nici o excepție din partea puterii statului. Conferința ținută în Viena la 1850, în chestia „reactivării” mitropoliei și a înființării celor două episcopii nouă, a fost deci cea dintâi, care a enunțat părerea că „denumirea mitropolitului... până la viitoarea cândva în următoarele cazuri regulare, să atârne nemijlocit de Maiestatea Sa”! Dar oricine vede, că această declarație, făcută în vremea absolutismului, când totuș s'a conces alegerea din 30 Septembrie 1850, nu poate prejudeca dreptului nostru atât de evident.

Nu ne îndoim prin urmare, că acest drept, care durere, nici până astăzi nu s'a regulat, deși nesmintit trebuia să se facă, ni-se va recunoaște și de astădată. Imprejurările excepționale de războiu, cari încă par a se apropia de sfârșit, nu pot fi la nici un caz un titlu de a ni-se lua și acest crâmpieiu de autonomie păzit până acum cu atâta scumpătate.

Adevărat, că vremile sunt foarte grele, dar tocmai de aceea suntem siguri, că guvernul nu va face nimic prin ce le-ar putea îngreună și mai tare. Serisoarea prin care Ordinariatul nostru arhiepiscopesc cere recunoașterea dreptului pe care-l avem, pe cât știm s'a și înaintat deja cercurilor competente și așa poate nu peste mult vom sta în fața urnei de alegere. Să stăm deci bine, să stăm cu frică și să luăm aminte!

Dr. ALEXANDRU RUSU.

Vremuri noi.

— Un ecou la problemele de viață ale bisericii noastre. —

Războiul uriaș, ce decurge acum, a produs revoluție nu numai în ordinea socială a omenirii, ci și în lumea gândirii. Pe cum un rău de munte în vreme de furtună învolburat se rostogolește și urnește în drumul său și duce cu sine tot ce e mobil, așa și acest războiu urnește din locul său tot ce e șubred și rău întemeiat și scoate din inerție toate puterile. Nimic nu rămâne neatins, nerevizuit de acest censor grozav. Inerția fizică a încetat cu desăvârșire. Bătrânii cu bărbi albe și tremurătoare și-au reluat activitatea; pruncii și-au părăsit jocurile și muncesc. Iar în lumea intelectuală mințile cugețitoare trebuie să iee sub revizie toate teoriile sociale, căci toți simțesc, că sub pretinsa cultură și civilizație a trecutului se clatină terenul. Munca intelectuală se urmează febril, ca să deslege noile probleme, pe cari războiul le-a scos la iveală. Singur numai veșnicile adevăruri ale credinței noastre și biserica în structura ei de Hristos închiegată nu suferă schimbare, ci lucesc și vor lucra cu atât mai luminos în lumea noilor orizonturi, ce ni-se deschid. Adevărul e veșnic; el nu se schimbă.

Biserica noastră gr.-catolică românească e în posesiunea acestui adevăr. Ea se simte mângăiată, că aparține acelei biserici, despre care a zis Hristos, că: porțile iadului nu o vor învinge. De aceea unora li-se pare, că biserica noastră este o oază, în care nu vor străbate puternice vânturi de prefacere, ce bat cu înverșunare prin toate țările. Aceasta e o rătăcire mare. Da, biserica însă are să rămână neclătinată și neschimbată în temelie și structura ei (deși existența bisericii gr.-cat. românești nu e asigurată prin cuvântul lui Hristos); dar în însuș sâmul bisericii trebuie să se întâmple prefaceri mari.

Trăim și mai ales vom trăi *vremuri noue*, în cari biserica noastră trebuie să-și găsească locul său. Războiul a făcut un salt mortal între civilizația trecutului și a viitorului; și celce vrea să țină pas cu evoluția trebuie să-și încoarde toate puterile. Biserica trebuie să se acomodeze trebuințelor sufletești potențate ale fiilor săi. Îndeosebi noi trebuie să facem deosebite încordări, pentru ca să corăspundem chemării noastre. Nu e vremea planurilor mărunte și a inițiativelor mici și de scurtă durată, ci e vremea *hotărârilor mari*, eroice. E vremea efortărilor încordate. Catolicismul în toate părțile dă cele mai eclatante dovezi de frământare și de o viață puternică, conștie. Catolicismul german în decursul războiului de mulțori și-a afirmat puterea de viață; iar în anul acesta înaintea ochilor noștri se desfășură fierberea, ce stăpânește catolicismul maghiar. Biserica noastră e într'o situație cu mult mai rea, decât acele biserici. Fără literatură bisericească, fără presă puternică, fără credincioși organizați în reuniuni de pietate, fără în-suflețire adâncă și gata de jertfă: iată, cum ne-a găsit războiul. În aceeaș vreme însă dinafară și dinlăuntru se ridică primejdii, împotriva cărora se cere o luptă îndârjită, stăruitoare, gata de jertfă. Aceasta însă presupune organizație pe toată linia. Au trecut vremurile, când singuratici purtau lupta pentru biserică. Astăzi în masse rezidă puterea. Orișice mișcare, ce este de a se porni pentru interesele mari interne sau externe ale bisericii, trebuie organizată.

În primul rând însă *viața religioasă* a poporului nostru să ne fie grija de căpetenie. O biserică numai prin tăria convingerilor religioase poate să fie tare. Dela acestea își împrumută tăria toate celelalte convingeri. Poporul nostru, grație conservativismului său, până la izbucnirea războiului și-a păstrat simțul religios. Acum însă situația s'a schimbat. El nu se mai reîntoarce dela războiu acelaș care s'a dus. Evenimentele noue au sguduit din temelii acest conservativism. El s'a amestecat prin diferite neamuri, cu diferite obiceiuri. A văzut minunate pilde de evlavie și dovezi de adânci convingeri religioase. A văzut cum cinstesc alții pe Maica Domnului și mai ales cum cinstesc sf. Euharistie. A văzut evlavia de prin biserici și mulțimea și varietatea cărților de rugăciuni. A văzut și grija de mamă cu care mai ales biserica rom.-catolică se poartă față de fiii săi. Și văzându-le acestea, și-a adus aminte de bisericuța lui săracă, cu odăjdiile sdrențuite, cu ferestrele

demulțorii murdare, cu altariul simplu, nelmpodobit. Și-a adus aminte, cum în biserica satului său oamenii nu se știu nici rugă, nici cântă, știu însă demulțorii clipoci. Cât despre sf. Euharistie, poate nici nu a fost în clar până acum ce e aceea, până când nu a văzut mii de oameni proșternuți în adorare înaintea ei. Și gândind așa, sufletul lui s'a rușinat de sărăcia și inferioritatea proprie.

Recunosc, că aceasta icoană nu se potrivește la toți credincioșii bisericii noastre. Majoritatea însă a făcut aceasta comparație dureroasă. În mod firesc s'a trezit în mulți *setea* după o viață religioasă mai conștie, mai adâncă. Unii dintre aceștia au căzut în cursele pocăiților. Alții se silesc să-și îndestulească setea prin cetirea mai sîrguincioasă a cărților de rugăciuni. O parte însă s'a lăsat răpită nu de pildele de viață religioasă, ci de spiritul liberal ce stăpânește între militari și rupând cu tradițiile trecutului său, și-a pierdut și puținul simț religios, ce l-a avut.

Toți acești oameni se vor reîntoace acasă la vatra strămoșască. Dar nici acasă nu stau bine lucrurile. Obiceiuri nouă s'au încuibat în satele noastre și preoțimea cu durere trebuie să vadă cum dispăre rușinea de pe multe obrazuri. E limpede, că *poporul s'a schimbat*, viața lui religioasă a ajuns la răspântie. E limpede, că acest popor schimbat cere altă grijă sufletească; cu altă vorbă: pastorația de până acum nu-l mai îndestulește. Ce e de făcut?

În primul rând *preoțimea* trebuie să se înoiască sufletește. Aceasta e o condiție sine qua non. Aceasta nu înșamnă, că preoțimea, așa cum a fost până acum, nu a fost bună; dimpotrivă, mulți au dat dovezi foarte frumoase chiar și în decursul acestui războiu de un zel vrednic de laudă. Dar vremurile s'au schimbat. Vremuri nouă, popor nou: numai preotul să rămână cel vechiu? El însuș trebuie să se înoiască, atât în sufletul său, cât și în pastorația sa.

Cel dintâiu lucru e, ca preotul în fața problemelor nouă de pastorație și în scopul reformării proprii să pășască în cea mai strânsă, cea mai *intimă legătură* cu Păstoriul cel mare: *Isus Hristos*. Să nu creadă nimeni, că pentru păstoria conștientioasă a poporului său e de ajuns înțelepciunea și destoinicia omenească! De-ar avea un preot înțelepciunea lui Solomon și zelul neobosit al sf. Pavel, iar dragoste de suflete nu are, nu e păstor cum se cuvine. Mlădița trebuie să fie crescută din

viță: de acolo să-și tragă *toată* puterea de viață. De acolo, din inima dumnezeiască a lui Isus, unde dragostea arde din vecie cu o nemărginită putere și intensitate: de acolo trebuie să-și aprindă și să-și nutrească fiecare preot râvna și dragostea sa pentru suflete.

Iată de ce cred, că „*Asociația preoților adoratori*”, e de o însemnătate foarte mare pentru înnoirea preoțimii noastre. Isus cel din sf. Euharistie, adorat zilnic de sute și mii și milioane de credincioși din toate neamurile, așteaptă, ca în sfârșit și preoțimea românească să se miște, și să se proștearnă smerită și rugătoare în fața chivotului său. El dorește, ca aceasta preoțime să se pătrundă de dragostea sa. El dorește ca acest popor sărac și năcăjit să fie în sfârșit scos la o cunoaștere mai limpede a sa, la o viață religioasă mai conștientă, mai mângâietoare. Aceasta numai așa se va putea, dacă preoțimea *străbătută* de credința tare, că Isus e într-adevăr în mijlocul nostru în sf. Euharistie: se va smulge cât mai des din cercul familiei sale și va merge la Isus, să-și facă raportul său, să se acuze de ce a greșit, să-i ceară sfatul și ajutorul Lui în împlinirea chemării sale, și să recomande inimii celei sfinte a lui Isus cauzele mari ale bisericii și neamului său! La ce înălțime sublimă se află un preot, când stă de vorbă în chipul acesta cu Isus, maimarele preoților!

Afară de cultul euharistic mai sunt și alte mijloace de înnoire a sufletelor preoțești. Între acestea locul prim îl ocupă *exercițiile spirituale*, cari, săvârșite cum se cuvine, sunt o adevărată binecuvântare nu numai asupra preotului, ci mijlocit și asupra poporului, pe care îl păstorește. Pentru lămurirea și introducerea vederilor și a direcțiilor nouă în pastorație vor fi potrivite *conferențele preoțești* cât mai dese, dar mai ales: *presa*. Aceasta mare putere a lumii e menită să schimbe situația și la noi. De aceea datorința noastră este, ca lăsând la o parte obișnuitele fraze de sărăcie, mai corect: nepăsare tradițională, să dăm dovadă, că ne știm, înălță la hotărâri mari, conforme spiritului vremilor deacum. O presă puternică va sprijini cu efect munca începută dela altar, o va întări, o va organiza, îi va lărgi cadrele. Presă puternică ne trebuie, și încă cât mai curând.

Multe ar mai fi de zis, dar cu mult mai multe de făcut. Dare-ar Dumnezeu, ca să vedem cât mai curând *faptele mari* pășind pe arena vieții noastre bisericesti.

P. AUGUSTIN A. POP.

Sfânta Scriptură pe românește.

O carte ne lipsește nouă, o carte sfântă, o carte dumnezească, o carte pe care toată lumea o are, pe care toți creștinii o cinstesc, toate veacurile au cunoscut-o. Ne lipsește sfânta Scriptură pe românește. Vechile ediții au dispărut, Biblia sfântului Sinod din țară, fără tâlc și fără debit postal, rămâne la distanță, credincioșii noștri nu au în mână cartea cărților.

Toată fericirea cetitorilor Scripturii stă departe de noi, că e o mare și neîntrecută fericire să ai în mână scrisoarea inspirată a Spiritului Sfânt.

Cetind paginile sfințelor evanghelii, îl ai pe Dumnezeu atât de aproape de tine, simți pe Mântuitorul tău venindu-ți în contact direct cu sufletul, îi ascuți vorba, îi observi mersul, îi privești ființa, aproape îi simțești respirarea. Apropierea de Domnul din zi în zi devine mai palpabilă, mai vie. Lumina ce transpiră din personalitatea lui dumnezească se înstăpânește pe gândirea, pe aspirațiunile, pe întreg felul tău de a trăi. Ea se revarsă bogată și fecundă împrăștiind noaptea păcatelor, clarificând umbrele inoștelor, dând putere germinătoare tuturor înclinărilor bune, cari se ascund în orice inimă omenească.

Câți nu și-au aflat mântuirea numai pe urma cetirii unei pagini din sf. Scriptură. Lectura aceasta ușoară și plăcută le-a deschis ochii și le-a trezit credința, care eră condamnată la moarte. I-a făcut să înțeleagă un rost în viața lor, o țință în activitatea lor și mai pe sus de toate o credință într'acela care s'a născut în iesle și a murit osândit pentru desrobirea omenimii.

Evanghelia are darul să scoată din robia patimilor pe oricine o citește cu sete, cu setea ce trebuie să o avem pentru cuvântul lui Dumnezeu. Alte cărți pot limpezi situații psihologice, pot vindeca complicații patologice a parte, sf. Scriptură limpezeste și vindecă toate turburările sufletesti, curează și tămăduiește deplin toate morburile minții noastre. Fără mult aparat, fără pretenții de înțelepciune omenească, sfioasă și simplă, ea este cea mai de casă medicină pentru toată boala, pentru toată neputința din popor.

Fiecare om își are în viață ceasurile sale grele, orele sale de nenoroc, când toate par pierdute, toate speranțele înșelate, toată încrederea în alții distrusă, orice ajutor venit de la oameni eschis și orice înălțare, cu ajutorul propriilor puteri

imposibilă. In orele aceste, cari pe mulți îi duc la ultima consecvență a acestei stări desperate, in momentele aceste de durere fără margini, de silă sufletească fără mângâiere, luând in mâni cartea cărților, strecurând privirea peste șirele evangheliștilor, se diluează negura și resare lumina farului mântuitor pentru luntrița menită să se cufunde in valuri. Sfânta Scriptură este mângâiere celor fără nădejde.

Toate stările sufletesti, toate emoțiile inimii noastre, toate palpitările avântului, orice sentiment, orice afecțiune morală, toate își au expresia fidelă, adecvată, neîntrecută in Noul și Vechiul Testament. Adâncă pentru cei învățați, mai superbă in idei decât cei cuminiți, mai variată decât orice operă de artă, șculptează monumente, descrie peisagii, cântă imnuri de biruință, povesteste epopei, plânge tragedii; seormonind patimi sfinte, sbiciuește, aprinde, topește sufletele omenesti. Nu este creațiunea unui geniu, nu este concluzia unei filozofii bine închiegate, nu evoluția spiritului religios pe pământ: este scrisoarea lui Dumnezeu către oameni, sunt rândurile unui tată bun și blând scrise fiului său la front; iar in rândurile aceste stropite cu sânge și scâldate cu lacrimi bate inima lui Isus Hristos.

Cartea aceasta minunată, cartea noastră sfântă noi nu o avem. Acum sunt o sută de ani, un evlavios călugăr dela Blaj a fost îmbrăcat-o românește mai bine decât ori care altul. Dar călugărul a murit de mult, nici cruce pe mormântul său nu mai este, ca să se știe unde doarme Samoil Clain; iar traducerea lui a urmat de mult și ea pilda traducătorului. Cartea cărților, in ediții de lux, prinsă in diamante, încopciată cu aur se găsește in palatele regilor, in castelele nobililor, in colibele cerșitorilor in mâna tuturor creștinilor de pe rotogolul pământului. Negri din Africa întorși la creștinism învață să slovenească răsfoind Biblia, tovarăși in lucrul acesta cu indienii, cu arabii pururea călători, cu toate triburile barbare. O răsfoiesc, o recetesc, o învață de rost, o povestesc copiilor când îi culcă seara. Scriptura este pâinea de toate zilele a neamului omenesc, că nu numai din pâne trăiește omul, ci și din cuvântul lui Dumnezeu.

Iar noi sfânta Scriptură pe românește nu o avem. Singur credincioșii noștri sunt lipsiți de acest nutremânt al sufletelor, singur credincioșii noștri nu se găsesc a fi vrednici să asculte pe Dumnezeu vorbind.

Ei pot visă la frumoase lucruri dumnezești ascultând predica ori evanghelia cetită în biserică, dar să le răsără și lor soarele, să le curgă și lor curate izvoarele, să le răsără lumina curată a învățăturilor ziua și noaptea, să le curgă apa vie a predicilor lui Hristos în toată vremea, când sufletul lor poștește aceasta, pare a fi prea mult pentru ei.

Și cearcă și umblă și stircesc nu cumva ar putea și ei să aibă de undeva slova sfântă. Noi nu le-o putem da. Ci vin alții străini de neamul (din România nu mai vin), străini de dorințele și de limba și de credința noastră și le pun în mâni Biblii anglicane, Biblii pocăite, traduse mizerabil, infectate de greșeli și ne pierd credincioșii...

Aceste conziderante au mișcat pe mai marii noștri bisericesti, ca acum la al unsprezecelea ceas, să edoie cu orice preț pe românește deocamdată Noul Testament al lui Clain, corectat unde numai lipsa pretinde și provăzut cu note explicative. — Am zis cu orice preț. Dar acest preț este extraordinar de mare. Pentru 10,000 exemplare, minimul tirajului cerut, se cer la 40,000 cor. Iar în fața unei sume atât de respectabile, forțele noastre bănești stau pe gânduri. Un împrumut ne-ar salvă situația numai pe jumătate. Deoarece prețul unui exemplar ar fi prea mare, pentru a putea face concurență Bibliilor străine, cari se vând pe sume ridicol de mici, uneori se împart și gratis.

Din motivul acesta noi îndrăznim să ne ridicăm glasul către aceia, cari și în alte năcazuri ale neamului românesc au știut să împartă, au știut să ajute. Marii noștri mecenati, marii noștri proprietari, acei apoi, cari pe urma acestui răboiu au știut să ajungă la o situație mai bună, vor rămânea oare străini de acest postulat al vremii, de această necesitate imperativă a sârmanului nostru popor? — Nu credem.

Toți, cari au la inimă cauza sfântă a neamului nostru, cu mult, cu puțin să sprijinească cu contribuțiile lor înlăptuirea acestui sfânt ideal. Ei să se adreseze, cu tot ce le stă în putință, Administrației centrale capitulare din Blaj.

Cu orice preț sfânta Scriptură trebuie să vadă lumina zilei pe românește. Fericiți aceia, cari Mântuitorului îi vor da posibilitatea să vorbească neamului românesc, ca să-l curețe, ca să-l lumineze și ca să-l mângâie.

Dr. IOAN COLTOR.

Pentru pacea internă a Ungariei.

— Scrisoare. —

Scumpe prietino, în catalogul sfinților bisericii rom-cat. este și *sfânta Elisabeta*, fiica regelui Ungariei Andreiu II. (1205—1235) și a Gertrudei. Istoria ne-o prezintă ea un tip de blândețe și de pietate și ca pe un rar exemplar de filantropie. A fost dușmană oricărei pompe și trândăvii. A trăit în constantă iubire și bună armonie cu soțul ei Ludovic de Hessen, pe care l-a pierdut de tinăra, în timpul războaielor cruciate. Se îngrijă, ea și servitorii ei să trăiască creștinește și să-și primească punctual și în întregime competențele. Din al său a ridicat și susținut un spital pentru bolnavi mizeri și pentru persoane nenorocite. Pentru orfani mizeri a susținut tot cu cheltuiala sa un orfelinat. Zilnic hrănea cerșitorii, cari se abăteau pe la curtea ei și trimetea alimente săracilor, cari se genau să cerșească. Petece în persoană hainele săracilor și cercetă bolnavii, lecuindu-le atât ranele trupești, cât și cele sufletești. Pierzându-și soțul, a fost despoiată de toată averea, ajungând în forma aceasta, să locuească cu pruncii săi în un grajd și să se nutrească din milă. Soartea aceasta însă n'a deranjat-o. A rămas tare în credință. A suferit fără murmur și cu bucurie chiar. S'a rugat și Dumnezeu n'a părăsit-o. Tatăl său i-a exoperat locuința corăspunzătoare și întreagă zestrea. Din o parte a zestrei apoi a ridicat iar un spital, în care s'a mutat și ea, îngrijindu-se ca o mamă de bolnavi și de săraci până la moartea întâmplată în 1231. Amintirea acestei sfinte se celebrează în biserica apuseană la 19 Noemvrie.

Cetind biografia aceasta chiar și în cadrele foarte înguste, în cari ți-o prezint, vei înțelege pentru ce nutresc o iubire și onoare deosebită față de sf. Elisabeta, căreia de mai mulți ani zilnic — cred — îi cer ajutorul. Motivul e simplu: Demnitățile înalte și bunătatea cuoeresc inimile. Sf. Elisabeta a căutat să reducă suferințele și să ușureze mizeriile, a propovăduit iertarea și mila și a iubit pe deaproapele, chiar și când acela i-a făcut rău, lăsând ca din viața ei se apară și se strălucească chipul admirabil al veșnicului Isus.

În timpul acesta de nefericiri grele și de nenorociri amare, în timpul războiului, de mai multeori am zis acestei sfinte mari: Nu doresc prăbușirea și nimicirea statului întemeiat de moșul

tău, de sfântul Ștefan, te rog însă, întrepune-te la Dumnezeu să dea, ca statul ungar să fie guvernat după principiile creștinești ale întemeietorului, cari principii le-a recomandat și fiului său Emeric, zicându-i între altele: „Sicut enim ex diversis partibus provinciarum veniunt hospites: ita diversas linguas, et consuetudines, diversaque documenta, et arma secum ducunt, quae omnia regiam ornant et magnificent aulam, et perteritant exterorum arrogantiam. Nam unius linguae, uniusque moralis regnum imbecille et fragile est. Propterea jubeo, fili mi, ut bona voluntate illos nutrias, et honeste teneas, ut tecum libentius degant quam alicubi habitent. Si enim tu destruere, quod ego aedificavi, aut dissipare, quod congregavi, studueris, sine dubio maximum detrimentum tuum patietur regnum. Quod ne fiat, tuum quotidie auge regnum, ut tua corona ab omnibus augusta habeatur“. Iar în alt loc din exortăție zice sf. Ștefan fiului său: „Quis Graecus regeret Latinos graecis moribus, aut quis Latinus Graecos latinis regeret moribus? nullus. Idcirco consuetudines sequere meas, ut inter tuos habearis praecipuus et inter alienos laudabilis“ (Georgius Pray, Annales regum Hungariae, pars I. p. 32—33. Vindobonae 1764). —

Adevărat, că cea mai mare parte a istoricilor contestă autenticitatea acestei exortății, dar nu-i mai puțin adevărat, că întâiul rege al Ungariei, sfânt fiind, numai însuflețit și călăuzit de aceste mari și sfinte principii a putut guvernă și numai astfel de îndrumări ar fi putut da fiului său în interesul unui stat, pe care el l-a întemeiat și consolidat cu lupte, cu muncă și cu rugăciune. De altfel, oricum ar fi cu paternitatea sublimelor idei, ce se atribue întemeietorului Ungariei, e motiv de bucurie pentru orice inimă bună, dar mai ales pentru conaționali sf. Ștefan, faptul, că ideile acestea morale admirabile umblă astăzi mai mult decât oricând, să-și facă drum în sufletul fiecărui popor. Și să crezi tu, că acest drum se va tăia chiar și acolo unde e mai deasă și mai mare pădurea de fărâdelegi. Drumul acesta se va termina cu atât mai îngrabă cu cât se vor câștiga mai mulți și mai însuflețiți aderenți, propagatori sinceri pentru pacea întemeiată pe dreptate și pe noblețea inimilor.

Înainte de cataclismul mondial de acum înecă s'au ridicat mulți pentru pace, fiindcă catastrofele morale, sanitare și economice, cari le prevedeau și le prezimeau, au deșteptat în ei

„convingerea, că nu-i iertat a mai înainta pe căile apucate fără întemeiată frică, că deslănțuirea tot mai mare a patimilor va zdrobi și nimici toate bunurile, cu cari se mândresc indivizii, popoarele, țerile și omenimea întreagă“ („Cultura Creștină“ 1913 p. 313). A venit potopul și a înfundat, pe multioară vreme, chiar și gurile celor mai sinceri iubitori de pace. Numai părintele dela Roma, și-a ridicat glasul pentru pace deja a doua zi după încoronarea-i de papă, în 8 Septembrie 1914, îndemnând pe toți, și mai ales pe cei ce conduc soarta popoarelor, să se ocupe cât mai îngrabă cu gândul păcii drepte și durabile. Aceasta „Ad universos orbis catholicos hortatio..“ a fost urmată de o serie întreagă de alte acte, cari arată înălțimea gândurilor mari și adâncimea sentimentelor rari de umanitate ale urmașului sfântului Petru. Crezând, că-ți fac bucurie, înșir aici ce a întreprins până acum marele pontific pentru împăcarea lumii: În cercularul din 1 Noembrie 1914 a arătat cauzele acestui războiu (lipsa de iubire împrumutată între oameni, desconsiderarea auctorității, lupta nedreaptă dintre diferitele clase și hemesala după averi). Pe Crăciunul anului 1914 a propus armistițiu. În 24 Decembrie 1914 a cerut să se trimită preoți poligloți în toate taberele de prizonieri. La propunerea lui se face schimbul cu prizonierii incapabili de luptă. Tot pe urma inițiativei lui se întâmplă internarea prizonierilor bolnavi în locuri de cură din țările neutrale cum și internarea prizonierilor, cari au mai mulți de 3 prunci și au petrecut în prisoare de războiu peste 18 luni. În 10 Ianuarie 1915 a publicat cunoscuta rugăciune de pace. În 25 Maiu 1915 a rugat pe toți catolicii din lume, să ajune 3 zile pentru pace. În 28 Iulie 1915 a dat un avertisment părintesc tuturor popoarelor încurcate în războiu și capilor lor, în care între altele zice: „Binecuvântat să fie, care mai întâiu va ridica ramul de oliv și va întinde dușmanului mâna cu propuneri înțelepte de pace“. În 1916 a provocat femeile și familiile să facă în săptămâna patimilor anumite rugăciuni pentru pacea lumii. Pe 30 Iulie 1916 a dispus cuminecarea pruncilor din întreaga lume, pentru pace. În 1 August 1917 a dat cunoscuta notă cu propuneri pozitive pentru începerea pertractărilor de pace. — Acțiunea aceasta de pace a papii n'a adus pacea, dar a promovat idea și dorul păcii mai mult decât orice alta, a mângâiat neamărate inimi greu încercate și a redus suferințele în măsura, ce numai bunul Dumnezeu o poate ști.

La noi în țară în 1913 și la începutul anului 1914, premierul de atunci, contele Ștefan Tisza, a invitat și a condus pertracțiuni dese și lungi cu reprezentanții poporului nostru pentru crearea unor raporturi mai pacifice și mai prietinoase între două popoare, cari din voia providenței dumnezeiești locuiesc împreună, împreună muncesc și împreună s'au luptat pentru independența și întregitatea statului comun. Într'aceea a erupt războiul, în focul, în sângele și suferințele cărui au luat parte fără murmur toate popoarele patriei, luptându-se cei mai vâjjoși cu dușmanii pe diverse fronturi, iar femeile, bătrânii și pruncii războindu-se cu pământul pentru hrana de toate zilele pe seama tuturor. În timpul acesta de grele suferințe fidelitatea față de patrie a unor persoane a fost expusă la violente ispite și în momente de grea cumpănă unii, se vede, au și fost învinși de ispită. Pentru păcatul aceluia a urmat apoi detragerea ajutorului de stat dela foarte multe școli, ordinațiunea privitoare la circulațiunea imobilelor și proiectul de lege despre autonomia bisericii și cel despre executarea art. XX din 1848 — în forma cunoscută, cari toate ating foarte dureros un neam rămas în totalitatea lui statornic în credință și erau în lupte și în suferințe.

Scumpe prietino, eu nu fac politică. Privesc lucrul numai din punct de vedere religios-moral și, așa privindu-l, zic, că nu-i bine, cum e. Convingerea mea e, că așa cum a amestecat Dumnezeu neamurile în țara aceasta, împreună trebuie să trăiască și în viitor și numai împreună, ci și în pace și în cea mai perfectă bunăînțelegere, iubindu-se imprumtat, respectându-se și ajutându-se imprumtat, nefăcându-se nici o deosebire între fiii aceleiaș mame, a patriei comune. Numai așa va stăpâni la noi spiritul lui Hristos, cultivat și recomandat cu atâta căldură și convingere de sf. Ștefan, care a pus temeliele Ungariei milenare... Casa, în care unii fi sunt favorizați, iar alții nebăgați în seamă, se destramă.

În scopul ajungerii acestei bune înțelegeri ar trebui să lucreze fiecare flu al patriei și în deosebi episcopii și preoții, scărilor ideal este evanghelia lui Hristos. În Nrul 3 dela 10 Februarie 1914, din incidentul pertractărilor contelui Ștefan Tisza cu reprezentanții neamului nostru, scriam următoarele:

„Trăim în o țară creștină, în care au libertate o mulțime de confesiuni religioase, cari toate zic, că sunt ale lui Hristos. Confesiunile au preoții lor și nu-i caz rar la noi, că chiar și

în comune rurale sunt câte 3—4 preoți. Dacă toți preoții aceștia ar munci cu o sârguință, ce nu cunoaște oboseală, pentru realizarea între oameni a dreptății, pentru înăbușirea egoismului descreșterat și pentru practicarea dragostii, care, se milostivește... nu pizmuește... nu se îndărătnicește... nu se trufeste... nu caută ale sale... nu se întărăță, nu gândește răul, nu se bucură de nedreptate, ci se bucură de adevăr..., dacă dragostea creștinească s'ar cultivă în realitate în institutele de învățământ din satele și orașele, cari împeștră țara noastră și s'ar propovădui în atâtea palate, cari se ridică — se spune — pentru promovarea culturii, pe urmă dacă atâtea oameni: bărbați și femei, cari ar socoti de cea mai insuportabilă ofensă judecata, că sunt incuți, dacă toți aceștia ar arăta cultura în fapte și nu în un meșteșug de cuvinte, în gesturi și îmbrăcăminte: atunci de grabă ar veni și la noi împărăția păcii.

„Creștinul adevărat și omul într'adevăr cult, cât atârână dela el, trăește în pace cu toți. Nimănui nu face nedreptate. Ceea ce crede, după o judecată cuminte, că ar dori să-i facă alții, aflându-se el în o anume situație, face și el acelora, pe cari li vede în astfel de împrejurări. Prețuește virtutea și urăște păcatul, dar nu pe păcătos. Prețuește pe omul, care ține la originea, la legea, la limba și la datinile sale. Alungă dela sine gândul, că numai el ar fi cinstit, patriot bun, capabil de cutare slujbă și vrednic de cutare poziție și se înfioară la dorința de a vedea pe altul ingenunchiat și încătușat înaintea sa. — Pe urmele dreptății și ale iubirii înaintea păcea și dispar conflictele sălbatice și neînțelegerile regretabile dintre oameni, convingându-se cel puțin majoritatea, că mai întâiu chiar pentru învingător e foarte păgubitoare lupta purtată cu desconsiderarea principiilor valorilor morale.

„Evanghelia lui Hristos însă, reputația statului și nizuințele serioase pentru cultura și bunăstarea popoarelor conlocuitoare vor aduse și vor statornici păcea și la noi“.

În Februarie 1914 mai scriam și acestea: „De vreme ce păcea numai așa poate fi durabilă, dacă o încheie poparele, ori cel puțin o ratifică acelea în mintea și inima lor, nădăduim, că și la noi se vor afla bărbați, cari vor lucra în mijlocul popoarelor pentru lățirea ideii unei păci cinstite și pentru delaturarea momentelor și a motivelor... (cari) provoacă nelcredere, neînțelegere, dușmănie și conflicte între membrele aceluiaș corp...“

Așa am crezut atunci și de credința aceasta sunt însuflețit și încălzit și acum.

Mai an vorbiam cu un episcop despre stările dela noi. Preasfințitul spunea cu convingerea adâncă a unui apostol al

lui Hristos, că principiile mântuitoare revelate trebuie să se aplice și în raporturile etnice din fiecare stat poliglot. Și e natural așa, fiindcă orice individ și orice popor dorește și voeste să rămâie ce l-a lăsat și ce a voit Dumnezeu să fie, perfecționându-se în aceea. Fiecare e dator să dea domnitorului ce e al domnitorului, dar și ce e alui Dumnezeu lui Dumnezeu. Și nimenia, oricât de bogat ar fi, nu poate să se atingă de mieluşaua săracului, pe care acela „o a ținut, și o a hrănit, și o a crescut împreună cu sine și împreună cu fiii săi“ (II Imp. 12, 3). — Atunci am întrebat: Pentru ce nu se află la noi un cap bisericesc, care să înceapă o acțiune sfântă pentru crearea pe baze creștinești a unor raporturi bune, prietenești între diferitele popoare așezate în statul ungar ca într-o grădina binecuvântată de Dumnezeu? Pentru ce nu se face sceaasta mai ales acum, când Pontificele roman lucrează și se roagă atât de mult pentru împăcarea omenimii învrăjbite și când socialiștii agită pentru restabilirea păcii aproape tot pe baze morale, pe baze evangelice, fără să exprime numele Aceluia, care a pus acest temelu? Răspunsul a fost că prejudețiile și sentimentele, de cari se încălzesc în prezent inimile, nu sunt prielnice pentru astfel de acțiune...

Iubite prietene, în Ungaria, fără Croația, sunt (după datele statistice publicate în 1917 de ministrul cultelor) 18 episcopi rom. cat., 7 gr. cat., 7 gr. or., 7 calvini și luterani — cu 258 canonici, 13,980 preoți seculari și 6522 religioși, la cari se mai pot adauge predicatorii unitari și baptiști. Ce concepție adevărat creștină ar putea forma aceasta aleasă și puternică oaste de servitori ai altarelor și de paznici ai amvoanelor adevărului veșnic! Câtă pace și câtă bunăînțelegere ar putea sămăna și cultivă aceștia între cetățenii de diferite neamuri ai Ungariei, pe lângă toată deosebirea de credințe! Va fi aceasta?... Cred, că da.

Dumnezeu va binecuvânta pe preotul mare, care mai întâiu va ridică cu scopul acesta ramura de oliv și la noi.

Pentru importanța chestiunii în creșt de nou în coloanele acestei reviste istoricul împăcării de neuitat model a republicilor Argentina și Chile din America de sud.

Acestea două state mai multe zeci de ani au trăit în cea mai mare dușmănie. Ura, invidia, defaimările, jafurile și uciderea erau la ordinea zilei între locuitori. La Paștile anului 1900, episcopul catolic Benavente a vorbit despre binecuvân-

tările păcii și blăstămul certelor, exprimându-și dorința să vină timpul, ca statua lui Hristos, de pe culmea muntelui Andes, să vestească și celor din Argentina și celor din Chile pacea iubirii creștine. Glauul episcopului din Argentina a aflat resunet și peste muntele Andes, în Chile. Episcopul de aici încă a început, să propovăduască pacea cu mare zel și multă însuflețire. Amândoi arhierii au predicat pacea lui Hristos din sat în sat și din oraș în oraș, având la început puțini aderenți: preoțimea și mai unele femei. Încetul cu încetul adevărul a cucerit tot mai multe inimi și din toate părțile au fost inundate cele două parlamente cu petițiuni pentru pace. Presiunii venite de la popor au cedat și guvernele și parlamentele. S'a încheiat pacea... S'au înfrățit popoarele. S'au redus poverile înaintea aproape insuportabile. S'au sistat lucrările pentru întăriturile dela periferii. Naile de războiu parte s'au vândut, parte s'au străformat în năi comerciale, iar în urma stăruințelor laudabile ale prezidentei reuniunii femeilor catolice din Argentina, din o parte a tunurilor așezate în fortărețe s'a făcut o colosală statuie a Domnului Hristos, care în 13 Martie 1904 s'a ridicat pe creasta muntelui Andes, în mezuina celor două state. Veselitu-s'au atunci toți preoții și laicii, civilii și ostașii, cântat-au muzicile militare imnuri de pace, s'gduit-a bubuitul tunurilor munții pentru a vesti pace și nu omor și înălțatu-s'au în toate bisericile rugăciuni de mulțumită cum și pentru o pace statornică...

Rugăciunile sfintei Elisabeta să accelereze sosirea timpului, când și în internul țerii sfântului Ștefan să domnească bunăînțelegere și pacea între toți fiii patriei, și să se poată spune, că preoții lui Hristos au partea leului în crearea unor astfel de stări fericite.

SENIOR.

Ce ne lipsește?

Mișcarea pornită în coloanele acestei reviste pentru a căuta o soluție cât mai norocoasă a problemelor la ordinea zilei, a aflat un viu răsunet în inimile tuturor celor ce se înțerează de cauza bisericii noastre. Discuția ce s'a încins în jurul acestor probleme este cea mai hotărâtoare dovadă pentru aceea, că de o parte diagnoza făcută din partea celor ce au pornit mișcarea este cât se poate de reușită, iar de altă parte că într'adevăr a fost timpul suprem să se imbie prilej pentru acest consult medical, pe urma căruia avem nădejde că biserica noastră, atinsă de felurite boale, se va întrămă cum se

cade, ajungând să fie de o vigoare și sănătate cum i-o dorim cu toții.

Când relele de cari e atinsă o societate sunt mai multe, chestiunea ce trebuie să ne preocupe înainte de toate e, să fixăm cari rele sunt cele mai mari și pe urmă să ne mizuiem din răspuțeri a delătură cauzele acestora. Asupra acestei chestiuni vreau să arunce puțină lumină șirele nepretențioase de mai la vale.

După părerea mea, prima și cea mai însemnată cauză a multelor rele din biserica noastră, este lipsa unei *discipline mai severe*, a unui *control mai aspru*, de unde provine apoi neexecutarea legilor și dispozițiilor existente. Nu zice nime, că codicile nostru de legi nu ar trebui supus unei revizuiri moderne — după norma celei din biserica apusană —, dar e fapt că avem o mulțime de dispoziții foarte salutare, cu executarea cărora parecă nime nu-și bate însă capul. Oricine va răsfol puțin cărțile noastre de legi ne va da, credem, deplină dreptate, fiindcă pildele se pot aduce cu zecile. Iată câteva.

Mai multe din sinoadele bisericii noastre impun, cu toată tăria purtătorilor oficiilor parohiale, să *predice* și să *catehizeze*. Nu se restrâng însă numai la această normă de ordin general, ci indică și în concret când, unde și cu cine are să se țină aceste cateheze și predici. Iată deci, că privitor la acest ram, cel mai important, al activității preoțești, avem dispoziții foarte minuțios precizate, fără ca totuș să putem zice, că stăm bine în această direcție. Nu, pentrucă aceste dispoziții nu se execută, ori se execută numai în parte și nu cu destulă inimă. Iar lipsa unui control mai sever, ori pe alocurea lipsa totală de control, aduce cu sine, că aceste stări, cari numai cinste nu ne fac, să nu poată fi vindecate. În lipsa unei discipline mai severe, avem convingerea, că ele ar dăinui în biserica noastră chiar și atunci când legile referitoare la acest punct ar fi la noi mai ideale decât ori unde aiurea.

Ori să privim puțin al doilea conciliu provincial. Câte lucruri minunate nu s'au fixat acolo, dintre cari însă, Doamne, puține s'au realizat. În titlul VI e vorba despre *cultul divin*, a cărui măreție și demnitate are menirea atât de frumoasă de-a ridică pe oameni sufletește la Dumnezeu. Și dacă ne dăm seamă, că în realitate cum stăm în punctul acesta, unde pe toată linia ne lipsește ordinea și unitatea recerută, abia se va găsi, credem, cineva, care să fie mulțumit cu felul cum suntem. Acelaș con-

oilii ia dispoziții pentru promovarea *cantului bisericesc*, a *ritului* și a *tipicului*, dar eu toată într-o privință sau alta se poate vorbi de anumită înaintare — ne gândim mai ales la chestiunile de tipic —, în general vorbind, găsim că nu e nici o exagerare când spunem, că în cei peste treizeci de ani câți au trecut dela acest conciliu puteam și trebuia să fim cu mult mai departe pe toate aceste terene. Rău stăm apoi cu chestia *postului*, a *presei*, a *vesmântului clerical* și mai cu seamă în privința *școlilor*, cari toate au fost tratate în conciliul din 1882. În ce privește îndeosebi școlile ni-se pare cu totul caracteristic, că o controlă mai severă, un regim mai energic, nu s'a putut inaugura pe terenul arhidiecezei nici pe urma cererilor repetite ale membrilor „reuniunii de învățători”, cari ei înșiși au simțit și simțesc lipsa neapărată a acestui lucru.

Tot cam așa stăm și cu lucrurile prinse în forme de legi și dispoziții din partea conciliului al treilea din 1900. Aici se prescrie *curățenia* și *împodobirea bisericilor*, *îngrijirea cimiteriilor* și alte multe, cari totuș nu sunt nici astăzi mai bine decum erau în veacul trecut.

Și toate acestea, pentru că controlul ne lipsește aproape total. Avem chiar și parohii, cari n'au dat rațiuni de ani de zile; la institutele noastre de învățământ găsim studii cari în loc să progreseze dau înapoi, spre cea mai mare pagubă a bisericii și neamului; sunt parohii, în cari nu s'a predicat și nu s'a catehizat de loc, fără ca preotului să i-se fi mișcat un singur fir de păr din cap; sunt școli închise din cauza neglijinței conducătorilor nemijlociți, și avem învățători cari lucră direct împotriva intereselor bisericii și neamului, fără ca aceștia să fi fost trași la răspundere.

Dar cine poate însăși toate cazurile de această natură? Și în sfârșit socotim, că cele înșirate până aici ajung peste măsură, ca oricine să înțeleagă necesitatea imperioasă a unui altfel de control și a unei altfel de discipline decât aceea care am avut-o până acum. Din cele de mai sus, este lămurit, credem, pentru oricine, că pentru a putea ieși din împasul în care ne găsim ca biserică și școală, ne trebuiesc *funcționari anume incredințați cu controlul* atât de necesar; instituția protopopilor, în forma sa de astăzi, pentru asta este absolut insuficientă. O soluție norocoasă a acestei chestiuni, care după credința noastră, trebuie să premeargă multor altor probleme, va ajuta nespus de mult la o adevărată renaștere a întregii noastră

stre vieți bisericești. Ideea nu este nouă, ea s'a discutat de repețitori în cercurile competente, așa încât fără greutate mai mari ar putea fi foarte curând realizată. În toate centrele noastre bisericești avem destule persoane potrivite, cărora s'ar putea încredința această slujbă, așa că totul se reduce la o mică schimbare a raporturilor de control cari au fost până acum și la un plus de cheltueli nu tocmai mare. Cine ar fi însă omul, care în fața binelui nespun ce s'ar putea realiza pe această cale, ar voi să împiedece aceste reforme, ori să nu voteze aceste cheltueli!?

Parecă nu ne putem închipui, că un atare om, să mai poată fi astăzi la cârma bisericii. Dar atunci ce ne oprește, să înfăptuim cât mai urgent aceea ce ne lipsește?!

IULIU MAIOR.

0 trăsătură a sufletului mitropolitului Victor.

— Reflexii actuale. —

Și l-au îngropat și pe el ca pe toți... Dar nu, ci cu mai multă pompă decât pe mulți. Am văzut însă înlăcrimați prea puțini ochi, și au oftat prea puține inimi. Vântul rece de iarnă ploioasă șueră încet-domol un cântec trist, iar brădulețul tinăr din marginea gropii își mișcă leneș cetina-i deasă, lăsând să s'audă din când în când un susur jalnic, ce sămănă a suspin întrerupt de lacrimi multe multe... Da, da! Puteri de ale naturii — lucruri de ale lui Dumnezeu, deși fără suflet, ele simt mai adânc decât toți cei din jur, că acum s'a așezat în groapă un om rar. Și sunt așa de sincere, nu se rușinează chiar de loc să ne spună și nouă ceace simt ele. Și simt așa de adevărat!

Așa cum eră el: cu acel cap de studiu ce-l aveă, pleșuit mare parte de amarul zilelor multe, cu barba lui de un castaniu albit, care-i încadră așa de frumos fața pururea cași însbeută de o roșăță trandafirie, și când te fixă cu ochii lui albastrii de o vioiciune copilărească, dar plini totdeauna de o duioșie așa de blândă — mitropolitul Victor își făcea impresia unui patriarh vechiu, foarte vechiu, neprihănit și plin de bunătate, pregătit în orice clipă să stea de vorbă cu Dumnezeu.

Față de el aveai un simțământ de stîmă și încredere neobișnuită, și nu doar pentru înălțimea trepții pe care eră: aveai mai mult senzația unui copil încrezut în corectitatea și

bunătatea tatălui său. Plin de credință, că ai înaintea ta un om corect și de o bunătate apostolească, puteai să-ți desvălui înaintea lui și durerea și bucuria cu deplină încredere. Ți-o comandă aceasta ceva intern, ceva neștiut și necunoscut de tine însuși. Dar pe când sufletul tău îndrăznește să se desvăluie înaintea-i cași floarea înrouată înaintea suflului boarei de dimineața, pe atunci ei stă îngândurat și nedumerit: cercă parcă să se convingă tot mai mult de sinceritatea ta. Ajunsesse să sufere de boala neîncrederii în oameni. A spus-o doar dânsul de atâtea ori cu atâta durere, că nu mai are încredere nici în tatăl său. Căci avusese prea multe decepții, a fost amăgit de prea mulțori.

Ș așa ajunsesse să trăiască izolat. Eră silit să-și petreacă viața singur, căutând mereu, ca de acolo din adăpostul tainic — căci eră de o rezervă uimitoare — al inimii sale, să-și scoată tot nutremântul necesar vieții lui trudite... părăsite de toți. Da, truditel căci numai așa pot numi o viață, despoiată de tot ce e mai necesar vieții: de încrederea în semenii săi. — A, ce teribil e să te simți deodată singur, luptător neajutorat de nimeni, cu sufletul clocotind de ferbințeala simțemintelor, iar tu mut — neștiutor să vorbești!... După câteva clipe de buimăceală și nedumerire, ți-se deschide un luminiș, nedeslușit și acesta, dar de ajuns să arete cărarea de fugă avântului ce te însoțea, hotărît acum să te părăsească pentru totdeauna. Gândul nu-și mai ia zborul lui mareț, ținta depărtându-se se învâluie tot mai cu multă ceață, și tu pierzându-ți direcția te trezești rătăcind pe căile celor mici, ori poate nu le mai știi deosebi nici pe acestea... Serman drumeț neîncrezător în doritori-ți de bine, unde mergi — care ți-e ținta?... Ți-ai uitat doar, că și încrederea în oameni își are darurile ei proprii cinstite de Dumnezeu? și nu știi, că în florile ei se tăinuesc roade cași cari mai rar poți să gusti? Privește-o dar, ce frumos îți surăde: sprijin avântului tău, propteală în greul vieții... și aripi ușoare de zbor gândului și dorințelor tale. Și o, câtă delicatețe e în amenințarea ce ți-o face, că îți va biciul voința sovăelnică de câteori vei scădea în credința crezului tău... Toate, toate acestea se pot deosebi în surâsul ce se furișează pe fața ei albă de fecioară: reflexli ale gândurilor celui Preabun, când a plămădit-o. Nu înzădar i-a simțit și Dumnezeu lipsa, când s'a decis să mai facă o ființă pe pământ pe lângă cea

dintâiu. De ce dar, îți izgonești din suflet, tu însuși încrederea în semenii tăi?!

Cu viața lui izolată și trudită, lipsită de încrederea în oameni dar plină de o dureroasă înstrăinare sufletească, mitropolitul Victor caracterizează așa de bine epoca în care a trăit viața lui lungă de șeptezeci și șapte de ani. Și viața lui, feliul vieții lui e o sentință, o aspră sentință rostită cu buze reci de mort nelindurător asupra acestei lumi nedemne de încredere, — necapabilă de a-se ridica la înălțimi unde plutesc tainice plăceri, ci mult mai aplicată să coboare în adâncimi pline de o ură grozavă. Azi nu te mai poți încrede în semenii tăi, — și pentru ce n'am spune adevărul pe față? Sbuciumul stupid și orb în care se frământă lumea de azi prea seamănă a emulație de gânduri mici și patimi mari. Lumea de azi prea e plină de un aer greu și infect, nesuferit sufletelor nobile și deschise, căci le înădușe, le omoară cu tirănie.

Și deși unul fiecare în parte, simte boala de care suferă, deși își simte desăvârșita izolare în care i-se îngăimăcește mersul fără nici o țintă, deși unul fiecare simte atât de viu trebuința unei tovarășii strânse, și deși recunoaște atotputernicia ce-ar aduce-o solidaritatea bazată pe încrederea reciprocă — totuș, cu o adâncă și cu o simțită revoltă trebuie să mărturisească, că credința lui, buna lui credință a fost desconsiderată, și în loc de dragoste credincioasă a întâmpinat priviri șirete de interes privat din partea celui de unde se credea mai sigur. Trăind în o astfel de lume înțelegi ușor acel sentiment de răceală, de înstrăinare, „de stingere lentă și misterioasă” a încrederii ce trebuie să o ai față de semenii tăi. Ei, semenii tăi sunt ceice ți-au alungat-o din suflet.

Tu nu ești de vină, decât doar, că ai avut un suflet nobil, simțitor numai cât trebuie și n'ai mai putut să suporti. — Imi aduc aminte de vorbele ce mi-le scrise-se mai dăunazi un bun prietin, tovarăș al atâtor gânduri și dorințe. Imi pomenează de regretul ce nu și-l poate ascunde, de regretul ce-l are totdeauna de câteori se gândește la un lucru: cum privia atunci — un an mai înainte — viața, cum i-se înfățișeau toate în proporțiile unui frescou peste care putea arunca o privire clară, cuprinzătoare, și cum astăzi — când înțelege mai bine lumea — frescoul acesta a devenit confuz, tulburându-i vederea; cum fiecare culoare, fiecare nuanță nouă zdrobește credința cealaltă. Vorbe de un simțit adevăr! Astăzi nu ți-se mai îmbie privirea

aceea clară și cuprinzătoare care să-ți dea *siguranța*... Cei unii ne spune, ceilalți desmint... Și când căutând — împins de o instinctivă pornire — prietini, la cari să afli propriile tale gânduri și dorințe, propriile tale aspirații, și în loc de acestea nu afli decât niște aparențe poleite și niște idei foarte potrivite să producă *desamăgiri dureroase*, nu afli decât niște pocituri de oameni cari trăesc dintr'o completă *fățărnicie*, nu e mirare, dacă *neîncrezător* îți cauți refugiul în lumea pașnică, plină de o liniște — de multeori zdrobitoare — a inimii tale sincere de atâtea ori înșelate. Și aici începi să trăești o viață nouă. Dar foarte anemică — trudită — părăsită. Ai să devii un maniac dela o vreme, fie că ești împodobit cu o mulțime de ani, fie că ești tinăr în tărnia puterii de viață. Dar vai, te vei obișnui așa de greu cu o astfel de viață. Îți va deveni ție însuți *insuportabilă*.

Trebuie dar să pășești în public cu o revoltă hotărâtă să *împrăști* și *înfrâni* tabăra nedesciplinată de *flecari* și *insinuatori* — *spulberatori mârșavi* ai *încrederii omului în om*. Să *zdrobești* concepția greșită despre lume — ce începe să cuprindă tot mai mult teren în *sufletele* celor *sfioși* și *lipsiți de curajul moral* necesar, și cari încep să *gângăvească* și ei formule *neînțelese* de ei înșiși, *mincinoase* și *prevestitoare de ruină*.

Îți trebuie un singur lucru, o singură armă. Trebuie să ai tu însuși o valoare morală superioară, precumpănitoare. Trebuie să ai o inimă plină de curaj. Și în fața *avântului* celui-dă o astfel de putere au să se plece cu *groază* toți *curtezanii fricoși* ai așa *numitelor opinii publice*, toți *sclavii* acestei „*puteri neînteligente și tiranice*“ cum o numește Jules Payot. *Prevestirile rele* de cobe au să-și dea *minciuna* și *rătăcirea pe față*, *nădejdiile* au să se *închiege* din nou în *prevederea* unor *urmări fericite*, a unei *învingeri neîndolnice*, căci *munca* va fi organizată. Cei *izolați* și *mărginiți* numai la propriile lor *puteri*, vor putea să *grăească* *deschis* *tovarășilor* lor; *sforțările* lor vor fi *sprijinite* prin *semnele de aprobare sinceră* — *nefățărită* ale acestora, și *tiha muncii îndrumate* spre o *șintă sigură*, va spori-o *dragostea trezită* în urma *încrederii reciproce* atât de *huiduite adineaori*.

Iar tu apoi, când *obosit* îți vei dormi *somnul de veci*, în *șuerul jalnic* al *vântului rece* de iarnă *plotoasă* vei putea să *deslușești șoapte tainice*: că ai fost un om rar, cu *suflet nobil*,

foarte nobil și foarte neîncrezător în oameni, că ai lăsat pe urmă-ți o mulțime, ce stimează în tine un caracter cum numai rar întâmpini: atâtea destăinuri acestea, ale unei dragoste sincere — mute, fără de glas... Dar ai mai putea s'auzi și zgomotul de aplauze ale unui public mare, adus unei învingeri strălucite, al zdrobirii răcelii de ghiață ce domnește între oameni, prin puterea încrederii împrumutate urcate pe tronul de domnie.

GEORGE ȘERBAN.

Insemnări.

Vicariul capitular și sfera lui de activitate. Credem, că nu va fi fără de folos notița aceasta scurtă scoasă din dreptul canonic, în care vom înșlăra per summa capita unele dintre drepturile și datorințele vicariului capitular. Pare a fi de actualitate.

În termen de opt zile, după ce o dieceză rămâne fără păstor, capitolul bisericii catedrale la care a trecut juriadicția episcopului alege v. c. Terminul de opt zile se notează nu de la datul vacanței, ci de la datul cunoștinței sigure despre vacanță. El poate fi scurtat, numai nu cumva cu viclenie să se scurteze, de pildă, ca un canonic să nu poată sosi la vreme la votare. Nu poate fi prelungit. La caz când în opt zile alegerea nu se face, dreptul de a numi v. c. trece la mitropolitul, iar când ar fi vacant sediul mitropolitan, trece la cel mai vechiu sufragane. Ales poate fi numai un membru al capitolului, de cel puțin 25 ani, capabil de slujba aceasta. Singur în caz de necesitate se admite alegerea unui necapitular.

Alegerea se întâmplă prin votare (care nu e de lipsă să fie secretă) și cu majoritate de voturi. În caz de voturi egale, numirea v. c. trece la mitropolitul respective la cel mai vechiu sufragane. Nu pot fi aleși doi ori mai mulți vicari capitulari. Nici un substitut de vicar capitular. Ales odată, rămâne până ce noul episcop și-a prezentat capitolului scrisorile apostolice de denumire.

Prin alegere el obține toată puterea *ordinară* de jurisdicție a episcopului și încă în mod irevocabil și privativ pentru capitol. Acesta nu poate să-și rezerve o parte a jurisdicției, nu o

poate revocă, nici condiții nu poate pune pentru exercitarea ei. În caz de absență ori morb, însuș v. c. — nu capitulul — este în drept să-și numească locțiinător, însă numai pe timp scurt.

Facultățile extraordinare, cari se conced episcopilor din partea scaunului apostolic în mod abitual după dreptul mai nou le are și v. c. (S. C. S. O. 20 Aprilie și 23 Iunie 1898.)

Prin urmare v. c. poate face vizitațiuni canonice, dacă a trecut un an dela ultima vizitație canonică, poate la un an convocă sinod diecezan (nu prov.), poate face statute diecezane, cari să oblige și pe timpul viitorilor episcopi, poate împreună două sau mai multe beneficii cași episcopul. Are dreptul să suspendeze, să excomunică, să lovească prin interdict și să deie toate deslegările și dispensările, pe cari abitual le putea da episcopul. Poate aprobă confesari, asistă la celebrarea căsătoriei și permite altui preot aceasta, binecuvântă (nu consacra) biserici. Nu poate însă să facă înnoiri în paguba bisericii ori a episcopului (Text expr. în c. *Novit ille* 1 Ne sede vacante). Nu are putere să înființeze mănăstiri noi (S. C. E. 19 Febr. 1633), să înstrăineze bunurile bisericii catedrale ori bunurile mensei episcopoești să le deie capitulului, nici să excardineze preoți (Conc. Trid. 7. 10—23. 10 de Ref.), nici să aproabe statute ori să înființeze confraternități (S. C. I. 13 Nov. 1878 Leo XIII). Nu-i stă în voe să conferească beneficii, fie acele vacante înainte ori după văduvirea diecezei, ci să pună administratori sau să ceară aprobarea pentru conferirea beneficiului dela scaunul apostolic care ușor se dă (S. C. E. 3 Febr. 1604 și cap. *Illā* 2 Ne sede vacante). V. c. nu trebuie amintit la liturghie (Ben. XIV. *Ex quo primum*), nici el nu e obligat să aplice liturghia pentru popor (S. R. C. 12 Nov. 1831). Nu poate concede indulgențe (S. C. C. 13 Nov. 1688). Actele vicariali le sigilează cu sigilul capitular (S. R. C. 28 Mart. 1709).

Toate limitările aceste de drept, induse pentru abuzurile comise uneori cu ocazia sedisvacanței, v. c. poate cu învoarea sfântului Scaun, ori când există datină contrară legitimă, să nu le observe. Se pretind însă motive suficiente, pentru o astfel de relaxare a legilor.

Dr. Ioan Coltor.

*

Fondul cultural arhihiecezan. Ultimul cercular ce poartă semnătura regretatului mitropolit Victor, ne prezintă un tablou foarte puțin edificător despre starea fondului cultural al arhihiecezei noastre. „Din rațiunile de pe anii 1914—6 am con-

statat — ne spune cercularul —, că acest fond cu o menire atât de nobilă și folositoare, stagnează, ne mai fiind în stare să plătească nici ajutoarele permanente asemnate ca întregire de salar învățătoresc pentru 54 comune bisericesti din arhidieceză". Cercularul ne indică apoi și cauzele acestei stagnări regretabile, cari sunt a se căuta în indolența noastră față de orice lucru a cărui aranjare nu cere o însuflețire trecătoare, ci o muncă și jertfă continuă, alimentată cu stăruință eroică de râvna după un ideal. „Numărul marimonioșilor întemeietori și contribuitorilor — așa urmează cercularul — în loc să crească, după cum a prevăzut sinodul arhidiecezan din 1909, scade din zi în zi". Iar ca a doua cauză a stagnării fondului ni-se indică faptul, că „mulți nu plătesc regulat nici procentele după capitalul subscris în obligațiuni". Va se zică fondul nostru cultural pornit în 1909 cu atâta însuflețire și din care se dau întregiri de salare la un mai puțin decât 54 de școli ale culturii românești, nu găsește în puterea noastră de viață sucul trebuit pentru a deveni o instituție tot mai puternică, dar nici măcar pentru a putea satisface obligamentelor luate!

Constatarea aceasta făcută de înaltă autoritate bisericască, în mijlocul unor frământări, cari poate pentru veacuri vor fixa soarta neamurilor, este un puternic memento pentru a ne trezi de cap și a ne face să înțelegem, măcar în ceasul al unsprezecelea, că fără o stăruință, neasămănat mai bine organizată decât în trecut, nu vom putea să ținem pas cu postulatele vremilor mai noue. Chestiunea acestui fond, și a școlilor a căror susținere atârnă dela el, ce-i drept este numai una din număratoarele noastre probleme de viață; dar atitudinea ce ni-se impune față de aceasta ne arată calea pe care singur se pot rezolvi norocos și toate celelalte.

Cercularul face un călduros apel la întreg clerul și la toți mirenii noștri intelectuali, „să grăbească fiecare cu obolul său și să vină în ajutorul fondului cultural arhidiecezan". În chip deosebit se invită protopopii, preoții și învățătorii noștri să stăruiască din toate puterile, premergând înșiși cu pildă bună, ca chestiunea fondului nostru cultural să între de nou în domeniul preocupărilor noastre actuale, ca astfel să poată „răspunde nobilei sale chemări: înaintarea în cultură a poporului român".

Nu ne îndoim, că apelul acesta, făcut în interesul școlii românești, astăzi, când este mai amenințată poate decât oricând,

va afla răsunetul cuvenit. — Dar după părerea noastră chestiunea aceasta nu se poate mântui cu rapoartele ce le vor înainta purtătorii oficiilor protopopești despre rezultatul obținut, cu ziua de 1 Martie 1918. Avem convingerea, că o idee care speculează puterea masselor cu nimic nu poate fi dusă mai ușor la izbândă decât prin agitarea ei continuă, și întors: nimic nu o poate compromite mai radical decât împrejurarea, că după lansarea ei nime nu se mai ocupă de ea în publicitate. De aceea n'avem destule cuvinte să îndemnăm pe cei competenți, să-și dea toată silința, ca deacum chestiunea fondului nostru cultural să fie ținută mereu la suprafață. Și când vorbim de aceasta, nu ne gândim numai la presă, și nici nu în rândul prim la ea, ci la agitarea aceea stăruitoare, care se face așazicând dela om la om, prin o organizare făcută anume spre acest scop. Pastorale, apeluri, provocări de plată și capacitările făcute „cu vreme și fără vreme” — ca să vorbim cu apostolul neamurilor —, nu se poate să nu aibă rezultatul dorit. Bani sunt astăzi cât pleava și de aceea suntem siguri, că chestiunile, cari ating școala, acest factor de-o uriașă importanță pentru viața noastră, nu se vor infundă din lipsă de bani. Nici stagnarea de până acum a fondului nu este de-a se atribui lipsei de bani; bani am avut destui și în trecut și puteam să ne facem altfel datorința. Cauza ei principală a fost, că nu am agitat chestiunea deajuns. Dar dacă în privința aceasta am fost prea comozi, ori poate chiar neglijenți în trecut, învinuirea aceasta în viitor nu-i lertat să ne mai poată ajunge.

Și atunci rațiunile fondului nostru cultural nu vor mai prezintă icoane atât de triste ca cele din anii din urmă. Iar școala noastră din cutare sătuleț de munte, care singur din ajutorul primit dela acest fond se poate susține, nu va trebui să-și închidă porțile sale din cauza *indolenței* noastre. Căci nu putem crede, că ceice au subscris obligații să nu plătească interesele dacă vor fi provocați, și avem convingerea, că prin o agitație cuminte ușor se va înmulți și numărul donatorilor cari au chemarea să umple locul celor adurmiți. Jerfele cu adevărat eroice ce s'au adus pe altarul *orfanilor*, ne sunt o grăitoare dovadă pentru aceasta.

Dr. Alexandru Rusu.

*

Ceva despre terminologia bisericească. Pentru funcțiunile sacre și mai cu seamă pentru recvizitele noastre bise-

ricești, terminologia românească nu este încă definitiv fixată. De aceea nu e mirare, dacă în lipsa unui termen fixat, bisericani noștri introduc pentru anumite lucruri termeni latinești. Dar fiindcă acești termeni pentru popor sunt neaccesibili, ei nu contribuie cu nimic la fixarea definitivă a terminologiei din chestie, rămânând pururea străini de spiritul și graiul poporului nostru.

Și nu e bine așa. Cu puțină silință am putea găsi pentru singuraticile noțiuni termeni neaoși românești, mai ales că uneori poporul ni-i dă de-a gata, și apoi prin întrebunțarea lor continuă și stăruitoare am putea să-i generalizăm, mișcându-ne astfel spre o cultură, ori chiar artă bisericească unitară. Mai ales pentru exprimarea conceptelor concrete, materiale, vom putea afla cu destulă ușurință atari termeni, și până când vom fi pe o treaptă culturală mai modestă ajunge dacă vom putea stabili o uniformitate măcar în acestea.

Așa ar fi bunăoară cuvântul românesc *șterguriță* în locul latinescului *purificator*, care nicicând nu se va încetățeni și nici nu e bine să se încetățenească în limba noastră. Ștergurița exprimă doară nu se poate mai minunat lucrarea ce se îndeplinește prin acea bucată de pânză și în aceeași vreme ne indică și estenziunea mică a pânzăturii cu care se șterge potirul. Forma deminutivă ne mai sugerează și ceva drăgălaș, arătând simpatia ce o avem față de sf. potir. Fără să voim chiar, cuvântul acesta ne mai reamintește apoi și mănăștergurile făcătoare de minuni ale apostolilor, despre cari citim în sf. Scriptură. Dar mai pe sus de toate e inecșionabil acest cuvânt și din punct de vedere limbistic; poate fi primit și de cel mai sever filolog.

Pentru ce n'am zice deci pe venitor consecvent *șterguriță* în loc de *purificator*? —

În forma aceasta cred că ar trebui să culegem câte un cuvântel potrivit și de ici și de colo, ca astfel cu încetul să ne trezim că vorbim chiar românește în sf. biserică. Limba noastră e singura limbă liturgică vie. Se cade deci, ca ea să fie cât mai românească.

Ioan Crișan.

CRONICĂ.

Primul contract de pace. După trei ani și jumătate de dușmănie dintre popoarele lumii întregi, putem încreșta în

sfârșit și o apropiere a lor, aceea a puterilor noastre centrale de noul stat format pe ruinele Rusiei în descompunere: *Ucraina*. După pertractări relativ destul de scurte, după compunerea pașnică a mai multor incidente, cari ușor puteau primejdi înțelegerea, ziua de 9 Februarie al acestui an s'a înscris în istoria păcii care va să vie, cu aceleși caractere, ce în veci nu se vor șterge, ca și ziua de 28 Iulie 1914, care a pornit înfricoșatul războiu. După această porneală de pace, orice ar zice acum puterile ententei, a căror consilii de războiu pară acum făuresc cele mai strașnice planuri de luptă, curentul păcii și al bunei înțelegeri dintre neamuri nu credem să mai poată fi strâns în cătușe, într'o vreme, când măcelul de oameni a dăinuit chiar destul, pentru ca și cei mai setoși de sânge să se fi putut sătură de-al vedea cum curge pâraie. Și de-o parte și de alta se vor mai face desigur efortări — poate chiar uriașe — pentru a duce la izbândă idei și idealuri, dar oricine vede, că aceste efortări se fac deja în numele păcii și singur pentru a asigura o cât mai *trainică* bună înțelegere.

Primul pas spre războiul mondial l-a făcut demersul monarhiei noastre la guvernul din Belgradul Sârbiei, și tot puterile centrale, și în primul loc chiar monarhia noastră, a făcut și primul pas către pace. Și dacă atunci pe urma vijeliei pornite s'a deslănțuit furtuna, sperăm, că acum pe urma înțelegerii dela Brest-Litowsk să resară strălucitor, cum n'a mai fost, soarele cu raze de lumină și căldură a păcii *adevărate*, așteptate de lumea întreagă. (ar.)

*

Pastorala de Crăciun a Preasfințitului dela Lugoj.

Primind Nr. 1—2 al *«Foalei Oficioase»* a diecezei Lugojului abia după tipărirea ultimului nostru număr, putem încreștă abia acum pastorala, trimisă la Crăciun preoților acelei dieceze. Învățăturile ce cuprinde sunt de altfel totdeauna actuale și astfel nu comitem nici un anachronism relevându-le acum în preajma postului mare.

Pastorala mănecă din considerarea războiului, care pe frontul răsăritean pare a se apropiă de sfârșit. Nime nu poate însă prevedea ce are să aducă ziua de mâine și de aceea e mai de preferit a nu ne adânci în combinații privitoare la capătul războiului, ci mai curând în considerarea propriilor noastre ticăloșii și fărâdelegi, cari au provocat asupra noastră această

urgie a cerului. Pentru a ne ușura aceste considerații, cari au menirea să trezească în noi un spirit de adevărată pocăință, îmblânzind prin ea mânia cerului, pâr. Episcop Valeriu aseamănă viciața oamenilor cu aceea a tâlharului din stânga și a celui din dreapta Mântuitorului, îndemnându-ne cu toată puterea să ne apropiem măcar de sufletul pocăit al acestuia, dacă nu suntem în stare să ținem totdeauna eumpăna dreptății așa dupăcum ne-a învățat Domnul Hristos, atât cu cuvântul cât și cu pilda vieții sale. În special ne îndeamnă la împăcare cu voia lui Dumnezeu, la rugăciune și ajutor împrumutat, la cercetarea sfințelor lui Dumnezeu biserici, și la primirea mai deasă a sacramentelor mărturisirii și cuminecăturii. Indemnuri deosebite are apoi de încheiere privitor la grija de prunci și mai cu seamă de tineretul de acasă, care pe alocurea e „measculțător fără rușine, stăpânit de patimi, decăzut și cu totul înstrăinat de biserică“.

Cam acesta e cuprinsul pastorelei pâr. episcop Frențiu, pe urma stăruințelor căruia preoții și credincioșii din eparhia Lugojului simțesc tot mai des spiritul arhierelui pogorându-se în mijlocul lor. (ar.)

*

Noua congregație pentru biserică orientală, despre care s'a scris într'un număr din urmă al revistei, s'a constituit în toată regula din partea papii. Președintele, dupăcum se știe, este însuș Pontificele. De secretar a fost numit card. *Marini*, iar membrii sunt cardinalii *Vannutelli*, *Vico*, *Merry del Val*, *Gasparri*, *Serafini*, *Frühwirth*, *Scapinelli*, *Lega* și *Gasquet*. De asesor e constituit episcopul titular *Papadopulos*, iar de consultori au ajuns următorii: patriarhul latin din Antiohia *Zaleski*, arhiiepul titular al Cesareei *Sardi*, mitropolitul Athenei *Petit*, eppul de Dijon *Landrieux*, prelatul *Laurenti* secretarul Propagandei, orientalistul vestit din Paris prelatul *Graffin*, protonotarul apostolic *Tiberghien*, apoi mehitariștul *Torossian*, pâr. *Delpuche* și pâr. *Tardaghi*.

După cum vedem biserică noastră nu este reprezentată prin nime în această congregație, menită să îndrume dela Roma afacerile privitoare la biserică noastră. Singura cauză a acestei neglijări este războiul, pentrucă suntem convingși că îndatăce va fi cu putință, interesele noastre vor fi reprezentate acolo cu toată demnitatea ce ni-se cuvine. Au trecut vremile, când să

mai putem permite, că despre noi să se hotărască — chiar și la Roma, și mai vărtos acolo! — fără de noi. (r.)

*

Un congres catolic internațional. Cu mai puțin șgomot, dar cu gânduri mai curate decât organizația internațională a social-democrației, care s'a întrunit la *Stockholm*, au ținut și catolicii, în ultimele trei zile ale lunii Ianuarie din acest an, un congres internațional în *Zürich*-ul Elveției. Ei se adunară aici chiar pentru a doua-oară, după ce în Februarie al anului trecut conveniseră de nou, tot acolo, vre-o 40 de reprezentanți alor nouă state deosebite. Anul acesta numărul participanților s'a apropiat de 50, dar ca și anul trecut au luat parte și acum numai reprezentanți de-a puterilor centrale și de-a țărilor neutrale, nici unul însă din țările ententei. Din acest motiv trebuie să spunem, că scopul principal al congresului: de-a încerca o apropiere a țărilor beligerante prin mijlocirea catolicilor, nu s'a ajuns nici de astădată. Ce nu s'a putut face la *Stockholm* prin social-democrați, nu s'a făcut nici la *Zürich* prin catolicii adunați acolo.

În cele trei zile ale congresului s'au discutat și hotărât totuș lucruri foarte importante pentru viața catolicismului internațional. În centrul preocupărilor congresului a stat acțiunea mai nouă de pace a papii, în care se găsesc fixate cu multă abilitate temeiurile unei păci drepte și durabile. Ca hotărâri mai însemnate încreștăm înființarea de comitete pentru dreptul popoarelor, organizarea internațională a clasei de mijloc, și înființarea unui birou stabil al uniunii catolice internaționale în locul unde se vor țineă pertractările generale de pace.

Ca și în rândul trecut, membrii congresului s'au despărțit și de astădată cu vii regrete pentru neparticiparea reprezentanților din țările ententei și cu propusul să caute a ajunge măcar în viitor la o apropiere pe această cale. (ar.)

*

Serbări la Grottaferrata. La mănăstirea călugărilor Basiliani din Grottaferrata, de unde ne vinea în vremuri de pace revista *«Roma e l'Oriente»*, au fost în timpul din urmă serbări mari. Pe urma unei inscripții găsite de arheologul *de Rossi* și mai ales a cercetărilor și studiilor făcute de prelatul german *Antoniu de Waal*, călugării *Rochi* și *Cassisi* au găsit

anume vestita peșteră (grotta), în care a trăit — după cum spune tradiția — *sf. Nil*, care își închisese peștera sa cu gratii de fier (ferrata). De la această peșteră a sfântului, ascunsă până acum, și-a căpătat numele nu numai mănăstirea, ci întreg orașul, care se găsește la o depărtare de vre-o 21 kilometrii de Roma.

De-acum peștera e prefăcută într-o capelă de toată frumuseța, închinată Preacuratei Fecioare, la altarul de marmură al căreia se aduce jertfa liturgică după ritul pompos al bisericii noastre răsăritene. Sfințirea capelei s'a făcut cu mari serbări, în fața unui public foarte distins, care alături de gloriile Marii a dus până departe și laudele ritului nostru răsăritean. (r.)

*

Situația deosebit de grea a sf. Scaun apostolic se invederează foarte bine din o scrisoare a papei Benedict al XV-lea adresată conferenței episcopilor bavarezi. Conferența a trimis papei o adresă de loialitate și alipire, la care preasfântul Părinte răspunde, că inima-i este plină de durere pentru motivul, că apelul său menit să restabilească pacea popoarelor „a avut în cele din urmă un sfârșit, la care Noi mai puțin ne-am așteptat, și pentrucă acest apel a putut fi exploatat din partea oamenilor fără de Dumnezeu pentru a instiga împotriva noastră ura popoarelor, față de cari Noi în definitiv am voit să arătăm un semn de iubire“.

Scrisoarea aceasta a papei mai amintește apoi, că în aceste situații grele ținta noastră a tuturor trebuie să fie o puternică consolidare internă provocată prin reformele cerute de timpurile nouă. (r.)

*

O mare mișcare de presă în sânul catolicismului maghiar. Ziua de 15 Ianuarie al acestui an este un dat foarte însemnat pentru presa catolică maghiară. Atunci a luat anume ființă societatea numită „Központi Sajtóvállalat Részvénytársaság“, menită să creeze o presă creștină puternică, care de-o parte să fie în stare a paraliza relele produse prin presa dușmană principiilor creștine, iar de altă parte — și asta mai ales — să poată închiegă într-o singură tabără toate elementele de cari biserica nu se mai poate lipsi în lupta sa pentru existență și viață.

Prin această tovărășie pe acții, problema presei catolice maghiare, după toate semnele, se apropie de o soluție foarte norocoasă. Proiectul lansat de fundatorii societății prevede adunarea unui capital de *trei milioane* coroane și anume prin subscrierea alor 120,000 de acții cu valoare nominală de 25 cor. Terminul de subscriere este 15 Aprilie c., până când suma prevăzută trebuie să fie mesmintit acoperită.

Presă ce se va crea din partea acestei tovărășii nu va avea caracterul unor publicații de partid, ci va fi *peste partide*, ca astfel să se delătore piedeca atât de însemnată pentru care organele de publicitate catolice -- vorbim de cotidiene și nu de reviste --, cari toate erau ținute în cadrele partidului politic poporal (néppárt), nu au putut să cucerească sufletele celor ce țineau la principiile bisericii creștine, fără să poată aprobă programul de partid al abatelui Molnár și șoții.

Imprejurarea aceasta a provocat o mare nemulțumire în sânul partidului poporal, în a cărui presă s'a și pornit o campanie destul de însemnată împotriva noiei grupări. Valurile agitației au trecut și pe coloanele revistelor, așa că astăzi asistăm la o discuție foarte vie, care se dă între aderenții celor două tabere.

Cu toate nemulțumirile celor din partidul poporal, noua organizație pornită de 25 de bărbați foarte valoroși și cu multă greutate în viața oatolicismului maghiar, și care se vede are și asentimentul celor mai mulți arhieriei, cari se grăbesc a semna acții în valoare de zeci și chiar sute de mii, va reuși pe deplin. Agitația, foarte bine pusă la cale, ce se face în favorul ideii va adună, credem, până în 15 Aprilie nu numai cele trei milioane prevăzute în proiectul de înființare, ci cu mult mai mult decât atâta. Și atunci se va găta cu dominaia absolută a organelor pentru cari principiile creștine au fost și sunt o veșnică piatră de sminteață. Afrontul ce se face acestei mișcări din partea presei liberale și francmasonice ne îndreptățește deplin să credem aceasta.

Și până când alții se organizează în forma aceasta, mulți dintre noi, și încă cei mai cu autoritate, încă tot stăm pe gânduri, că oare potrivită e, ori nu, vremea de astăzi pentru organizări mai puternice pe terenul presei. Numai de nu ne-am trezi prea târziu, când apoi mii de regrete și șironis de lacrimi nu vor putea spăla rușinea de-a nu fi înțeles la vreme datorința noastră cea mare. (ar.)

Partidul poporal creștin-social. Așa se numește pe urma fuzionării din 3 Ianuarie c. a partidului catolic poporal cu partidul creștin-social alui Giesswein, noul partid maghiar ce reprezintă în parlament concepția creștină. În fața mișcării pentru o presă cu program „peste partide“, provocată mai cu seamă de nemulțumirea majorității catolicilor maghiari față de politica destul de curioasă a partidului poporal, acesta s'a simțit acum nevoit să-și revizuească programul, adoptând aproape în întregime programul creștin-socialilor, cari fără îndoială reprezintă un program cu mult mai acomodat vremilor nouc. Pe urma votului universal, care va înzestră cu vot o mare mulțime de-a muncitorilor organizați în cadrele noului partid, se sperează, că partidul va putea fi reprezentat în nu mai puțin decât 70—80 cercuri.

La toată întâmplarea fuzionarea celor două partide pe baza programului adoptat este un câștig pentru reprezentanța parlamentară a catolicismului maghiar, dar a speră un număr de deputați atât de mare ni-se pare cam exagerat. Organizația politică a catolicilor razimă doar în primul rând pe muncitorii de pământ, iar acestora proiectul lui Vázsonyi nu le deschide calea la urnă într'o măsură, care ar putea îndreptăți atari nădejdi. (ar.)

*

Clopotele recvirate de pe teritoriul arhidiecezei. După conspectul publicat în cercularul XVII—1917 arhidiecezan, clopotele recvirate de pe teritoriul celor 32 protopopiate ale arhidiecezei au o greutate de 52,137 klg., care computeate per 4 coroane chilogramul reprezintă, suma de 208,548 cor.

Banii aceștia nu s'au împărțit încă între singuraticile parohii, ci s'au dat deocamdată în grija administrației centrale capitulare, unde probabil vor și rămânea până când împrejurările vor face posibilă cumpărarea de clopote nouc pentru bisericile noastre. Cu cât banii aceștia vor putea rămânea aici mai mult, cu atâta vor crește, ușurându-se astfel la timpul său cumpărările, cari nici pe departe nu se vor putea face cu prețul vânzării. Cu toate acestea suntem siguri, că nici o parohie și nici un suflet din ele nu dorește ca clopotele, aceste puternice vestitoare ale împărăției lui Dumnezeu pe pământ, să mai întârzie multă vreme pe fronturi. Cu toată paguba ce-am îndura-o, mare ar fi bucuria tuturor, dacă ele astăzi s'ar putea întoarce... (r.)

*

Date statistice. Biroul statistic central din Budapesta prezintă mai nou referitor la confesiunile din Ungaria următorul tablou: romano-catolici: 10.806.764; greco-orientali: 2.970,185; reformați: 2.602,545; *greco-catolici*: 2.014,470; evanghelici: 1.331,509; unitari: 73,601; izrailiți: 928,621.

Intre cele peste două milioane de greco-catolici se cuprind bineînțeles nu numai credincioșii bisericii noastre, ci și Rutenii aparținători vladiciilor de Ungvár, Munkács, Hajdudorogh și în parte cel puțin și Slavii aparținători vladiciei de Criș dincolo de Dunăre. Din statistica oficioasă a statului nu știm deci, câte suflete numără biserica noastră. Adevărat, că din datele referitoare la naționalitate se poate ști — așa cum se poate! — câți Români suntem, dar nici din combinarea acestor două poziții nu putem eruă numărul credincioșilor noștri, după ce greco-orientalii la rândul lor încă sunt numărați împreună cu Sârbii. Așa că în lipsa unei statistici făcute de noi înși-ne, știm doar atâta, că suntem peste un milion, fără să știm dacă trecem ori nu și anume cu cât trecem peste această cifră rotundă, de tot prea rotundă pentru anul Domnului 1918.

De aceea credem, că în mijlocul multelor probleme a căror rezolvire norocoasă ne preocupă, trebuie să găsim vreme și putere de muncă și pentru ehestiunea destul de importantă a unei statistici bisericești. (r.)

Cărți și reviste.

A. Ciura, Prietunii. Povestire pentru popor. Ed. II. (»Biblioteca creștină«). Lugoj 1918. Prețul?

Dintre multele lipsuri ale vieții noastre publice, scoase la iveală din partea războiului, una din cele mai arzătoare este aceea a lecturii potrivite pentru popor. Deosebit se simte lipsa cărților bune și peste tot a cărților românești pe fronturi și în spitale, unde după mărturisirea unanimă a preoților noștri militari, fiii nici unui neam nu sunt mai săraci în această privință decât chiar românașii noștri. Plângerile și cererile lor de prin gazete resună aproape în pustiu, pentru că această lature a apostoliei românești și creștine, până bine de curând a fost la noi binișor desconsiderată. În timpul din urmă pare că totuș începem să ne dăm seamă de neglijențele trecutului, căutând să umplem în grabă golurile spăimântătoare, din creeri și din inimi. Și ici și colo se tipăresc broșuri și cărțile, chiar serii întregi, cari dacă au vre-un păcat, care să trebuiască a fi relevat în zilele

acestea, este parecă singur acela, că nu se tipăresc destule și că celor bune nu le putem da un tiraj de mii și zeci de mii de exemplare.

Între broșurile acestea »Prietenii« pâr. A. Ciura ocupă un loc de frunte. În forma ușoară și plăcută a unei povestiri artistice, autorul ne dă în ea, cu multe amănunte prinse din viața de toate zilele, icoana Păstorului mare, care sufletul și-l pune pentru mântuirea oilor sale. Cu deosebită putere se desprinde din această icoană rolul foarte însemnat pe care-l are biserica, această bună mamă, care și pe cei mai răi și mai stricați fii ai săi continuă a-i iubi cu aceeaș iubire pe care o are față de cei buni și ascultători. »Că n'a venit Fiul omului să judece lumea, ci să se mântuească lumea prin el«, citim în sf. Scriptură, și acelaș adevăr se vestește și de pe fiecare pagină a »Prietenilor« răi, cari sunt păcatele, de care ne putem scăpa singur prin lacrimile părerii de rău, pe urma cărora încolțește în noi puterea de-a rupe cu acești prieteni: propusul de îndreptare.

Nu știm câte exemplare va fi avut prima ediție a acestei broșuri, dar faptul ca așa de curând a ajuns la a doua ediție grăiește mai elocvent decât orice cuvânt despre folosul mare ce poate să aducă în lumea sufletească al atâtor »Iuoni« ai neamului nostru, de cari »prietenii« se țin lanț. Accentuarea cu putere a iubirii și milei dumnezești, în aceste vremuri atât de lipsite de iubire, este deadreptul o mare binefacere, pentru care oricine poate fi recunoscător pâr. Ciura. (ar.)

*

George Mânzat, Cartea mângâierii. Pilde și învățături creștinești pentru tot creștinul bun și evlavios. Gherla 1918. Prețul 1'20 cor. (100 bucăți 70 coroane).

În editura institutului grafic Anca din Gherla, pâr. Mânzat ne dă pe 24 pagini ale broșurii sale o seamă de învățături creștinești menite a servi spre mângâiere în multele năcazuri ale vieții creștinilor buni și evlavioși. După o scurtă reflexiune, ilustrată cu câteva pilde, asupra importanței mântuirii sufletului, ni-se dau din sf. Scriptură și din sf. părinți câteva maxime de un cuprins foarte feliurit. Urmează pilde menite a ilustra poruncile dumnezești și bisericesti, apoi un fel de meditație de 5 minute în fața »crucifixului«, povestea morții minunate a celor 40 de mucenici din Sebastia și pe urmă câteva pagini după sf. Alfonso despre încrederea în scutul Preacuratei Fecioare Maria.

După cum apare din această schițare a cuprinsului, broșura nu se ocupă de o temă unitară, ci adună din toate părțile lucruri, cari în definitiv se unesc totuș în cadrul mare al vieții religioase. Lipsește însă aproape cu desăvârșire o încopciere a învățăturilor date la raporturile actuale de viață, acele ale războiului, ori măcar la cele comune ale vieții credincioșilor noștri, pentru cari continua provocare la pildele și numele sfinților

apuseni nu va putea avea efectul mângăitor, care se așteaptă. Mult lasă de dorit și forma, privitor la care observăm, că tehnica împărțirii materialului, greșelile de limbă, și mai ales de ortografie nu laudă grija deosebită a autorului. Toate îți fac mai curând impresia, că ai de-a face cu o broșură făcută de mântuială și mai mult pentru câștigul material al editorului, decât pentru binele sufletesc al cetitorilor. (r.)

*

Cu 1 Ianuarie al acestui an a început să apară în Sibiu (Dragonerwache Nr. 2) »*Gazeta Poporului*«, o foaie săptămânală de cuprins politic, economic și cultural scrisă pe seama poporului nostru dela sate. Chestiunile religioase ca atare, judecând după cuprinsul numerilor apărute până acum, nu fac parte din programul noului organ, așa că deși este îngrijit din partea unor scriitori aparținători bisericii greco-orientale, promite a fi imparțial în chestiuni de această natură. Feliul cum s'au atins până acum lucruri cari privesc biserica noastră și în deosebi cele scrise în legătură cu moartea mitropolitului nostru de pie amintire, vor asigura credem organului sibian numeroși cititori și în cercul credincioșilor noștri — până atunci cel puțin până când va continua a observa în acest punct atitudinea de până acum.

De altfel condițiile în cari se prezintă »G. P.« atât ca formă cât și ca conținut sunt peste tot mulțumitoare, așa că dacă mai luăm în considerare și ținuta ei pronunțat românească credem că se va putea impune cu destulă ușurință. Abonamentul pe an face 15 coroane. (r.)

*

O altă foaie săptămânală pentru popor apare dela începutul acestui an la Caransebeș, sub titlul »*Lumina*«. Este o foaie de propagandă religioasă scrisă pe seama credincioșilor bisericii neunită, cam de formatul și de cuprinsul gazetei noastre dela Comloșul mare »*Calea Vieții*«. Numărul prim a început cu un articol al însuș episcopului de acolo Miron E. Cristea, care se vede că stă la spatele întregii grupări. Așa fiind, apreciem în deplină măsură munca culturală ce noul organ va desfășura în sânul credincioșilor săi, nu înțelegem însă cum au ajuns scriitori și chiar un cleric unit, să figureze între colaboratorii lui. (r.)

*

Numărul din Decembrie trecut al revistei Iezuiților germani »*Stimmen der Zeit*« aduce la loc de frunte un articol foarte instructiv și de mare actualitate al statisticianului vestit Hermann A. Krose. Vorbind despre viața bisericească din imperiul german, autorul ne dă în el o pagină din cel mai nou »*Anuar al Germaniei catolice (Kirchliches Handbuch für das katholische Deutschland)*«, care prin datele statistice ce cuprinde reoglin-

dește în chipul cel mai fidel starea vieții religioase a Germanilor catolici.

Centrala statistică din Köln, înființată pe urma hotărârii din 15 August 1915 a conferenței episcopoești din Fulda, prelucră an de an după un normativ unitar datele privitoare la manifestările de orice natură ale vieții bisericești, ajungând la un adevărat record în ce privește exactitatea și temeinicia datelor pe cari le fixează. Pe temeiul acestor date, la lumina cărora scăderile și lipsele feliurite se cunosc tot așa de precis ca și progresul și binele, factorii competenți se pot orienta cu multă ușurință privitor la măsurile ce trebuiesc luate într'o direcție sau alta. Iar aceste măsuri, cari nu razimă pe câte un caz sporadic, ori pe câte un raport — poate puțin fidel — al cutărui oficiu de administrație bisericească, ci pe rezultatele bine studiate ale unei statistici conștiențioase, sunt cu totul de altă greutate și binele ce răsare pe urma lor nici nu se poate asemăna cu acela pe care-l produc dispozițiile luate mai mult la întâmplare. Vieța bisericească a catolicilor germani poate servi ca pildă pentru oricare biserică și starea aceasta a ei în mare măsură se poate mulțumi chiar împrejurării, că despre toate momentele ei de ceva importanță se face statistică.

Vieța bisericii noastre o cunoaștem și noi înșine numai în mare, fiindcă în lipsa unei organizații de natură statistică o cunoaștere a ei minuțioasă este cu totul imposibilă. Nu zice nime, că unele lucruri mai însemnate, ca numărul parohiilor, bisericilor, școlilor și alte de aceste nu ar fi cunoscute, cel puțin după dieceze, dar oricine vede, că vieța bisericească proprie nu din acestea se cunoaște. Din datele cuprinse în șematismele noastre, după anumit studiu, ce-i drept, am putea fixa aproximative numărul preoților, învățătorilor și chiar a credincioșilor noștri — deși nici asta nu s'a făcut până acum —, dar asupra amănunțelor vieții bisericești nici acestea nu ne dau convenita orientare. Spre a putea ști chiar bine ce și cum trebuie să facem, pentru ca înaintarea noastră să nu meargă pe dibuite, este neapărat de lipsă să cunoaștem în mod statistic nașterile (legiuite și nelegiuite), botezurile, cuminecările (de paști și din devoțiune), cununiile (curate și mestecate), concubinatele, morțile (ordinare și extraordinare: sinuciderile), apoi ereziile, sectele și alte multe lucruri, fără de cari de obicei ori nu știm ce ar trebui să facem, ori nu facem așa cum s'ar cere.

Dacă prin urmare voim, și voim sincer, ca biserica noastră să poată vedea de problemele sale de vieță puțin mai altfel decât în trecut, să facem tot posibilul pentru a ne organiza oficiul statistic central pentru întreaga noastră provincie bisericească. (r.)

Afară de publicațiile românești din această țară, cari fără excepție s'au ocupat cu multă simpatie de figura regreta-

tului nostru mitropolit, au încrestat jalea noastră, stăruind mai cu multe amănunte asupra activității lui arhieresti, și câteva publicații străine. Cea mai remarcabilă dintre aceste încrestări este cea din »*Katholische Kirchenzeitung*« din Salzburg-ul Austriei.

Prinsă de corepondentul maghiar al acestui organ de publicitate, icoana mitropolitului nostru și în deosebit a stărilor din biserica noastră reoglindesc în mare parte păreri oficiale catolice maghiare, care — durere — nu ne este prea binevoitoare, dar cu toate acestea găsim în ea ici-colo accente destul de măgulitoare pentru activitatea lui arhierescă precum și observări destul de obiective la adresa stărilor din biserica noastră. Astfel după înșirarea sumară, dar mai corectă decât în multe din gazetele noastre, a datelor biografice, ni-se spune că »temeinicele lui cunoștințe teologice și atitudinea lui credincioasă sfintei uniri au fost însușiri, cari l-au făcut o podoabă a bisericii sale«. Activitatea lui totuși nu i-a fost scutită de greutăți însemnate create de împrejurări. Aceste greutăți autorul notiței le găsește deoparte în faptul, că biserica noastră are și își pretinde o stare de drept aparte de dreptul bisericii catolice din Ungaria, iar de altă parte și mai cu seamă în aceea, că biserica română unită este o »biserică națională«. »Căci — așa urmează autorul notiței — situația unei atari biserici într'un stat, a cărui mare majoritate de locuitori nu aparține ritului, și nici naționalității ei, face să se resimtă îndoit de greu starea ei excepțională. Cu toate acestea între împrejurările date nu rămâne alta de făcut, decât să se reliefeze momentele deosebitoare, care împrejurare apoi iarăși poate fi cauza unor situații extraordinar de penibile, atât din punct de vedere bisericesc cât și din acela al apartinerii statului«. Relevă apoi ca o primejdie continuă ingerințele curat politice naționaliste, cari ar fi inficiat sufletul câtorva preoți (se gândește mai cu seamă la frații Lucaciu) în așa măsură, încât în privința loialității lor a rămas pe urmă mult de dorit. Amintește și chestiunea vîlădiciei de Hajdudorogh, vorbind de ea în senzul, că s'ar fi tratat numai de dismembrarea unor parohii ungurești, cari — chipurile — tocmai în temeiul dreptului răsăritean nu mai puteau fi constrânse să rămână în vechile cadre ierarhice. Nici prin crearea noiei vîlădiciei nu s'au aranjat însă chestiunile litigioase, fiindcă »în noua eparhie se observă prescisele sf. Scaun tot așa de puțin cași în legăturile diecezaue de mai înainte; pe urmă considerând că în ce privește iurisdicția s'a validat principiul personal (?), posibilitatea frecărilor și certelor se poate ivi tot mereu, îndatăce își mută cineva locuința«. Laudă apoi ținuta corectă a mitropolitului în tot timpul invaziunii românești și încheie cu observarea, că abia după războiu se va putea evalua paguba morală ce-a suferit-o biserica română unită prin atitudinea nu destul de corectă a câtorva dintre preoții săi, în timpul războiului.

»Urmaşul său va avea probabil o situație încă și mai grea decum a fost a lui«.

După cum apare din această reasumare a scrisului din »K. K.«, din prilejul acesta s'au relevat o mulțime de chestiuni cari ne privesc foarte deaproape. Pagubă numai că celce informează organul acesta nemțesc, cu o largă și foarte distinsă publicitate, referitor la chestiunile bisericii noastre, nu dovedește a avea pentru ele simțul cuvenit și că în anumite puncte (ca bunăoară în chestia vlădiciei de Hajdudorogh) s'a lăsat purtat de considerante cari nu corespund cu realitatea. (ar.)

*

Într'un număr dela sfârșitul anului trecut (49) al revistei »Egyházi Közlöny« din Budapesta, dl Vodicska Imre, cunoscutul agent al guvernului în chestiuni ce privesc biserica orientală, vine cu ideea bizară, pe care totuș ne invită s'o discutăm serios, să reformăm limba liturgică a bisericilor răsăritene din patrie. Ci-că limba slavă și română nu mai pot fi în viitor singure stăpânitoare în bisericile noastre, pentrucă — vezi Doamne! — după cum dovedește vlădicia de Hajdudorogh Roma oprește întrebuințarea exclusivă a limbilor vii în liturghie. Pentru diecezele rutene dl Vodicska propune limba greacă, iar pentru provincia noastră (cu multă prevenire) limba latină, spunând între altele că de această reformă e lipsă din motive de ordin adânc psihologic (!).

Deși n'am relevat această idee pentrucă i-am da ceva importanță, ținem totuș să-l rugăm pe păr. Vodicska să ne mai slăbească cu dragostea, pe noi Românii cel puțin. I-am mai șopti apoi, fiindcă pare a nu o ști, că limba slavă ce se folosește în diecezele de Munkács și Eperjes e tot așa de puțin vie ca și paleogreca Hajdudoroghului și că Roma prin introducerea limbei grecești pentru Hajdudorogh pare a fi intenționat cu totul altceva decât aceea ce spune dsa, ca adeca să oprească limba română dela liturghie. În schimb va ști dl Vodicska, mai bine decât noi, că pe teritorul noii vlădicii grecești se întrebuințează în chip cu totul neîngăduit de Roma limba maghiară și cu toate acestea de reformarea acestui lucru pare a nu-l dura capul. Dar înțelegem cauza: vor fi motive de ordin adânc psihologic!

Așa, dle Vodicska. Noi preferim a păzi cu scumpătate vechea noastră tradiție liturgică, folosindu-ne și pe mai departe de limba română, și o facem aceasta din foarte adânci motive psihologice. (r.)

Cărți intrate la redacție.

Dr. Demetriu Radu, Epistolă pastorală despre sf. sacrament al Ungeriei de pe urmă. Oradea-mare 1918.

Al. Ciura, Prietini. Povestire pentru popor. (Biblioteca creștină Nr. 2). Ed. II. Lugoj 1918. Prețul?

Dr. I. Broșu. Casa dela Ierihon. Omilii și cuvântări bisericesti. Arad 1917. Prețul 6 cor.

George Mânzat, Cartea mângâierii. Pilde și învățături creștinești pentru tot creștinul bun și evlavios. Gherla 1918. Prețul?

TELEFON.

Manuscrisele nu se înapoiază.

>Calea Vieșii. Comoșul mare. Autorul notiței noastre din nr. trecut, care V'a făcut supărarea de care Vă plângeți în nr. 6 (21 Februarie) este acelaș ig. pe care l-ați incredințat să facă în viitor cenzurarea poeziilor bune de publicat în gaseța Dvoastră. Ne miră deci, că scrisul dela noi — și chiar în materie de poezii — a acestui profesor din Beiuș, a carui competență în această materie o așigăți, singuri cu atâta putere, poate fi clasificat din partea Dvoastră cu epitetul de »nerumegat«. Nu, asta nu merge! Logica nu-i iertat să lipsească nici chiar din »poșta redacției«. Iar dacă totuș lipsește, asta e ce nu înțelegeți: comercializare.

R. Sânpetru. 1. Chestiunea de care amintiti se poate aranja mai ușor în cadrele sinoadelor protopopești. Că apoi pentrucă nu s'ar putea ținea astăzi atari sinoade absolute nu știm. Ținerea lor nu a fost oprită decât în 1914 chiar la începutul războiului, dar și atunci numai din o teamă exagerată, după ce adunările acestea ținute în urma prescrișelor noastre canonice n'au caracterul altorfel de adunări cari de fapt nu puteau atunci să se țină. Astăzi se permit însă și astfel de adunări, așa că dacă totuș s'ar mai găsi vre-un funcționar administrativ prea zelos care să oprească și asi ținerea sinoadelor protopopești — cari de altfel nici nu trebuiesc anunțate, deși e bine să o facem ușor ar putea fi adus la rezon anunțându-se aceasta aici la Ordinariat. — 2. În cauza celebrării sf. liturghii în zilele aliturgice dia postul mare adresați-Vă Ven. Ordinariat. Avem informație pozitivă, că cererile de această natură, dacă se fac »pentru binele sufletesc al credincioșilor« nu se mai resping de acum nici în arhidieceză.

Dr. Cz. Năsdud. Cu bucurie Vă anunțăm, că în Budapesta s'a înființat în toamna anului trecut în scopul acesta o societate, anume »Kive« (katholikus irányu vetítéses elhadások), care împrumută pentru »chiopiticoane diferite serii de chipuri cu text. Ele îmbrățișează aproape întreg materialul învățământului religios (mai ales partea biblică, dar și chestii liturgice, apologetice și istorice) și se desvoaltă mereu. Pentru câte o serie se plătește taxa de 5 cor. plus porto postal tur și retur. Informații mai detaliate se pot cere dela secția »Kive«, »Societatea sf. inimi« (Jézus Szive-Szövetség »Kive« osztálya) pe adresa: Budapest VIII. Mikszáth Kálmán tér 3.

I. Aiton. Reuniunea noastră de misiuni pentru popor, pe cât știm, este hotărâtă să reînțelepă în această primăvară activitatea sa binefăcătoare iarăș în cadrele frumoase de mai înainte. Dacă membrii se vor achită de neînsemnatele taxe de membru și pentru anii de războiu și dacă peste tot obligamentele statutare vor fi de nou observate, avem cea mai bună nădejde că în anul acesta pornim și în această direcție spre o vicață nouă, poate chiar neasămănat mai puternică decât înainte de războiu.

P. Fărnaș. La cerere, Vă avisăm că ms. trimis a sosit la redacție.

Pentru redacție răspunde: Dr. Alexandru Rusu.

Proprietar-editor: Membrii redacției.

Posta Administrației.

T. Sângeorgiul de Mureș. Prețul abonamentului l-ați achitat până la finea anului crt.

B. Doloave. Suma trimisă în 5 Ian. a. c. am primit-o în 9 Ian. Cu aceasta Vă e achitat abonamentul și pre jumătatea primă a anului crt.

Dr. C. Céc. Ne-ați plătit până acum ca abonament cor. 96; prin urmare aveți la noi un bon de cor. 16 pe 1919.

H. Șermășel. Din suma ce am primit-o în 13 Feb. a. c. trec cor. 10 în prețul abonamentului de pe 1919.

S. Ciugudiul de jos. Pe semestrul I. a. c. ați achitat. — Niul cerut Vi-s'a trimis.

Z. Gașva. În Februarie a. c. Ne-ați trimis, în 2 rânduri, câte 20 cor. Un abonament nu e pentru biblioteca tractuală?

R. Turda. După dorința Sf. V., 25 cor. le am administrat fondului studenților bolnavi.

G. Hădărdău. Cauza încă nu-i rezolvită.

S. Isoroni. Ați achitat tot și pe anul acesta.

B. Valasut. La dorința Sf. V. am schimbat adresa.

Ch. Vasasszentiván. Ați achitat prețul abonamentului și pe 1918.

Gh. Rechetova. Ați achitat prețul abonamentului până în 31 Dec. 1917.



Mai nou:

Din răsboi Viersuri și cântece

Broșura aceasta de 3 coale formează Nr. 2 din „CĂRȚILE RĂSBOIULUI“ întocmite de A. Melin. Întreagă presa noastră are pentru ea numai cuvinte de laudă, la cari ne alăturăm și noi din inimă.

Se poate avea dela librăria seminarială pentru 50 fileri.

Tipic Bisericesc

de

Dr. Victor Bojor, Aron Papiu și Ștefan Roșianu

O carte de cel mai mare folos pentru oricare preot de legea răsăriteană, prin care se promovează nespus de mult unitatea cultului public-dumnezeesc.

Se vinde cu 4 cor. și se poate avea dela librăria seminarială din Blaj.
